

SZAKDOLGOZAT

Gonda Ramóna
Turizmus- Vendéglátás szak
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Budapest

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Budai Campus
Turizmus-vendéglátás Szak

**Róma turizmusának rendszerszemléletű bemutatása és
elemzése**

Belső konzulens: Dr. Molnár Csilla

egyetemi docens

Készítette: Gonda Ramóna

LZE4ZG

Turizmus-vendéglátás szakirány

nappali tagozat

Intézet/tanszék: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Fenntartható Turizmus Tanszék

Budapest

2023

Tartalom

1	Bevezetés.....	2
2	Szakirodalmi áttekintés.....	3
2.1	Turizmus rendszere.....	3
2.1.1.	A turizmus környezete	4
2.1.2	Turisztikai kereslet.....	8
2.1.3.	Turisztikai kínálat	10
2.2	Turizmus trendjei.....	12
3	A kutatási célterület bemutatása.....	17
3.1	Róma turisztikai makro-környezete.....	17
3.1.1	Természetföldrajzi környezet.....	17
3.1.2	Társadalmi-gazdasági környezet	17
3.1.3	Jogi-politikai környezet.....	19
3.2	Róma turizmusa	20
3.2.1	Megközelíthetőség, közlekedés	20
3.2.2	Vonzerők, turisztikai termékek.....	22
3.2.3	A turisztikai infra- és szuprastruktúra.....	26
3.2.4	A turizmus alakulása 2015 - 2022	29
4	Anyag és módszertan.....	31
4.1	A vizsgálat tárgya és célja.....	31
4.2	Kutatási kérdések és hipotézisek.....	31
4.3	Alkalmazott kutatási módszerek bemutatása	31
4.4	A kutatás eredményei.....	32
5	Következtetések és javaslatok	38
6	Összefoglalás	41
	Irodalomjegyzék	42
	Ábrajegyzék:	47
	Táblázatok jegyzéke:.....	47
	Mellékletek.....	48
	Nyilatkozatok.....	51

1 Bevezetés

A turizmus szerves részét képezi mindennapjaimnak, nem csak a tanulás véget, hanem az utazásaim során is. Volt szerencsém életem során sok országba, városba ellátogatnom, melyeket iskolával vagy egyénileg tettem meg. Már kiskorom óta tanulok nyelveket, így ennek elsajátítása érdekében többször vettem rész cserediák programokban.

Róma története közel 3 évezredet ölel fel. Az „Örök város” már időszámításunk előtt is fontos történelmi, politikai, kulturális és turisztikai szerepet játszott. Olaszország fővárosa és legnépszerűbb turisztikai célpontja a COVID-19 világjárványt megelőzően a világ 11. leglátogatottabb városa volt, a harmadik leglátogatottabb az Európai Unióban. Ugyanebben az évben a magyar kiutazó forgalomban a 4. legkedveltebb város volt. Róma történelmi- és egyben turisztikai központja Európa egyik legnagyobb és műemlékekben leggazdagabb történelmi városközpontja, 1980 óta az UNESCO világörökség része. Az ókori építészet emlékei (köztük a Colosseum, a Forum Romanum, a Pantheon vagy Caracalla császár Termái), templomai (köztük a keresztény kultúra központja, a Vatikánban található Szent Péter-bazilika), a katakombák, a múzeumok és galériák mellett a gasztronómia vagy a divat turisták millióit vonzzák évente. Az egyetemi éveim során többször volt alkalmam Olaszországot meglátogatni, amikor is egyszer Rómába tölthettem 5 napot. Az olasz kultúra, mentalitás, a város miliője az első perctől fogva magával ragadott. Célommá vált az olasz nyelv elsajátítása és a város minél jobbmegismerése, tanulmányaimhoz kapcsolódóan pedig turizmusának áttanulmányozása.

Egy turisztikai fogadóterület (desztináció) bemutatásakor a turizmus rendszerszemléletű megközelítése elveinek alkalmazása indokolt. Szakdolgozatomban éppen ezért bemutatom Róma turizmusának makro-környezetét, valamint a turizmus piacának keresleti és kínálati oldalát. Tekintettel arra, hogy az elmúlt évek kihívásai – köztük a migrációs válság, a COVID-19 világjárvány, valamint az orosz-ukrán háború kitörése és annak egész Európára kiterjedő hatásai – Olaszország és vizsgálati célterületem, Róma turizmusára is hatással voltak, kíváncsi vagyok az elmúlt években a turizmus piacán bekövetkezett változásokra is. Saját kutatásom során megvizsgálom, hogy a magyarok milyen kiutazási szokásokkal rendelkeznek, milyen képpel rendelkeznek Rómáról és hogy mi a saját véleményük a városról.

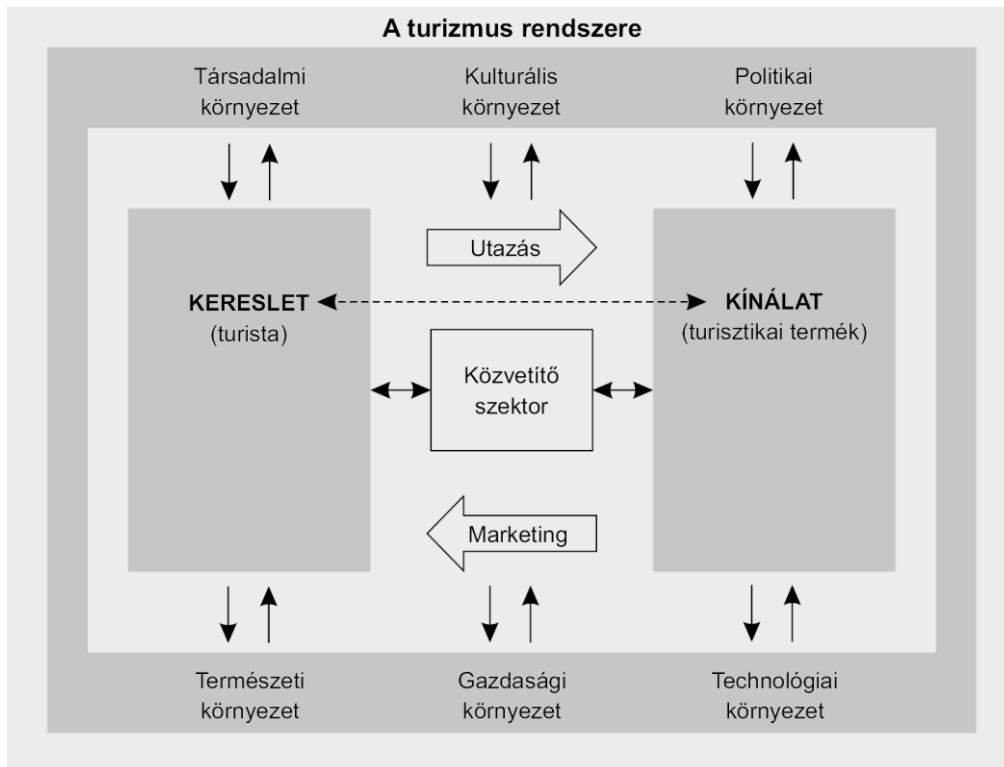
2 Szakirodalmi áttekintés

A szakdolgozatom elkészítéséhez kapcsolódó kutatómunkát a témához kapcsolódó szakirodalmak és egyéb források megismerésével kezdtem. A turizmus rendszeréhez kapcsolódó szakirodalmak közül főleg Lengyel (2004), Michalkó (2016), Ráthonyi (2016), Kóródi (2011), Dobák –Antal (2016) munkái voltak segítségemre.

2.1 Turizmus rendszere

Turizmus rendszere olyan alkotóelemekből áll, melyek egymással kölcsönhatásban állnak, létük egymást feltételezi. Tekintettel arra, hogy a turisztikai piac hatékony működését tükröző turisztikai tevékenységek elválaszthatatlanok környezetüktől, és a környezet döntően befolyásolja a folyamat minőségét, ezért a turizmust nyitott rendszernek tekintjük. Általánosságban elmondható, hogy a nyílt rendszerek jellege az, hogy a környezethez való kapcsolódásuk kölcsönösen bizonyítható. A környezeti tényezők hatást gyakorolnak a piac működésére, úgy, hogy közben egymással is kapcsolatban állnak. A turizmus működésében jelentős szerepet játszik a gazdasági-, a társadalmi-, a kulturális-, a politikai-, a technológiai- és a természeti környezet. Természetesen sem a piacra – a keresletre, a kínálatra és a közvetítő szektorra - gyakorolt befolyásuk, sem az egymással való együttélés mértéke nem mondható egyenlőnek. A turizmus összetett és meglehetősen érzékeny, egymásra épülő rendszerként értelmezhető. A turizmussal összefüggő jelenségek közül kiemelt jelentőséggel bír az utazók elhelyezkedésének és térbeli mobilitásának változása, a kereslet reagál minden változásra, mind nagyságrendben, mind mozgásirányban. A keresleti oldalon érvényesülő mobilitás csökkenésével vagy növekedésével a kínálati oldalon változások következnek be, így az egész rendszer dinamikus. A turisztikai rendszer elemei, tényezői folyamatosan frissíthetők, módosíthatók (Lengyel, 2004) (Michalkó, 2016)

A kereslet és a kínálat egymásba fonódása lényegében maga a turisztikai piac. Azt a valódi teret jelenti, ahol a szolgáltatók és a turisták együtt jelennek meg (1.ábra).

1. ábra A turizmus rendszere

Forrás (Lőrincz - Sulyok, 2017, 21.old)

2.1.1. A turizmus környezete

A **gazdasági környezet** releváns szerepet tölt be a turisztikai piac egészséges és zavartalan működésében. A gazdaságpolitika turizmust befolyásoló tényezői a gazdasági szabályzók és ösztönzők. Utóbbiak között a pénzügyi-, a kvázi pénzügyi-, a fiskális- és az egyéb ösztönzők érdemelnek említést. Az adópolitika – az általános forgalmi adó, a foglalkoztatáshoz kötődő adók, a helyi adók és az egyéb vállalkozásokat terhelő adók- a versenyképességet jelentős mértékben meghatározzák. A turizmus támogatási rendszerén belül fontosak azok a hazai és a nemzetközi források, amelyek vonzerők és szolgáltatások fejlesztésére, munkahely teremtésre vagy akár a marketing munka javítására használhatók fel. Az árfolyampolitika a ki- és beutazásokra, a belföldi turizmusra, az áru- és alapanyag beszerzésekre, a beruházásokra és fejlesztési lehetőségekre egyaránt hatással van. Mikroszinten a turizmus gazdasági környezetét a kínálati oldalon megjelenő vonzerők, infra-, -szuprastruktúra üzemeltetése, működtetése révén előnybe kerülő vállalkozások jelentik. Ide tartozik minden olyan vállalkozás is, amely közvetve a turisztikai ágazat érdekeit szolgálja. Pénzügyi sikerüket az is befolyásolja, hogy milyen filozófia alapján működtetik vállalkozásukat, többek között tőkéjük, innovációs képességük, szakmai felkészültségük és kitartásuk olyan tényezők, amelyek a kínálat

minőségi elemében is megmutatkoznak. A gazdasági környezet legkisebb elváltozás is megjelenik a piaci mechanizmusban, mint például a vállalkozások bármilyen ok nélküli profit maximalizálására törekedése, mely felboríthatja a megszokott ár-érték arányt, ami taszíthatja a látogatókat. A kereslet hiánya sok tényezőre visszavezethető, azonban gazdasági okok közül nem elhanyagolható a lakosság elszegényedése, a valutájuk vásárlóerejének csökkenése, amely okozója lehet vállalkozások becsődülésének. (Michalkó, 2016)

Ahhoz, hogy a turizmus **társadalmi-kulturális környezetét** értékelni tudjuk, kettős megközelítésre van szükség. Egy fogadóterület társadalmában egyrészt a lakosság, másrészt a turizmussal foglalkozók képviselik-azt a befogadó környezetet, amelyhez az oda látogató turistáknak alkalmazkodniuk kell. A közösségek befogadó környezetként való viselkedése politikailag meghatározott, hiszen a diktatúrák és a civil társadalmak természettörténete alapvetően különbözik egymástól. Lényegében a vallás, a közösség történelmi múltja és fejlődése, identitása, hagyományai -jelentik azokat a tényezőket, melyek a kulturális hátteret. A társadalom leírását segítő indikátorok lehetnek a közösségen belüli mobilitás, a foglalkoztatás, a bűnözési ráta, a tolerancia szintje, az iskolázottság szintje, az urbanizáció, a különböző demográfiai jellemzők, a család szerepe és az egészségi állapot is. Ezek együtt közeli kapcsolatban állnak az adott desztináció fogadó készségével, illetve képességével, hiszen a turistákkal szemben mutatott attitűd mellett fontos formálói a turizmus személyi és szervezeti feltételeinek, ugyanakkor vonzerőt is jelenthetnek. Természetesen a turistáknak is alkalmazkodniuk kell a befogadó hely társadalmi környezetéhez, ünnepeihez, életmódjához, szokásaihoz és hagyományaihoz. (Michalkó, 2016)

A **politikai környezet** a turizmusban leginkább a szabályozás, **jogszabály alkotás** révén mutatkozik meg. A politikai hatalom elősegítheti, illetve korlátozhatja a turizmust, és kihathat egészen az emberek szabadidejének szabályozásáig, és az utazási kedvezmények adásáig is. Különböző modellekre sorolhatók politikai környezet. A jóléti politikát folytató országokban a turizmus jelentős támogatást kap az államtól, amelynek segítségével a dolgozók szélesebb rétege részesülhet a turizusból eredő előnyökben. A tradicionális piaci társadalom, amelynek filozófiája nem más, mint „mindenki teljesítménye szerint” elv, ebben az esetben az élheti át a turizmus örömeit, aki meg is tudja fizetni azt. A következő a modell a diktatúra, ahol a turizmus politikai támogatása azt szolgálja, hogy az emberek szimpátiáját elnyerjék, ezáltal kevesebbet foglalkozzon a politikával. Ezek a modellek a gyakorlatban természetesen összemosódnak. Legnagyobb mértékben a politikai milió gyakorol hatást a többi környezeti elemre, hiszen a jogszabályokban, valamint az intézményrendszerekben is visszatükröződik, hogy a politika milyen mértékben kíván hatást gyakorolni a turizmusra, és mennyire akarja

azt átpolitizálni. Ide tartozik a turizmuspolitika is, amely a fejlesztési célokat és azok eléréséhez szükséges feltételeket szabja meg. (Csapó, 2019; Michalkó, 2016)

A szakdolgozatom fókuszába helyezett Olaszország turizmusa kapcsán – hasonlóan Magyarországhoz – mindenképpen fontos az európai uniós tagságból fakadó jogszabályi környezet. A turizmus szabályozása az Európai Unióban főleg fogyasztóvédelmi rendeleteken keresztül valósul meg. Az öt alapvető fogyasztóvédelmi jog az élet, az egészség, a biztonság, a gazdasági érdekek védelme, a tájékoztatás, a bűnüldözés és a turizmusban érintettek önszerveződési jogának biztosítása. (Stark, 2004)

A **technológiai környezet** a turizmusban leginkább az alap-infrastruktúra, továbbá a turisztikai infra- és szuprastruktúra összetevőjeként jelenik meg.

A helyváltoztatáshoz kapcsolódó technológia jelenik meg a közlekedésben, ami a turizmus lehetőségeit jelentősen meghatározza. A modern világban kiemelten fontos, hogy az utazók a lehető leggyorsabban, legbiztonságosabban és legkényelmesebben érhessék el kijelölt úti céljukat. A megfelelő járműpark (legyen szó akár légi-, vasúti-, vízi- vagy közúti közlekedésről), a megfelelő fogadó terminálok (repülőterek, vasútállomások, kikötők és autóbusz pályaudvarok), a közúti közlekedésben az autópályák és az azok mentén elérhető szolgáltatások (benzinkutak, pihenők, szervizek stb.) egyaránt befolyásoló tényezők. A közlekedési eszköz kiválasztásában az utazók számára fontos tényezőnek számítanak a turisztikai szezon, az úticél távolsága, az időtényező, a járatsűrűség, továbbá az ár, az érzelmi szempontok, a kíváncsiság és a divat is. Üzleti oldalról tekintve elengedhetetlen, hogy a kapacitásra is jelentős hangsúlyt fektessenek, hiszen így egy járatra több utast is el lehet helyezni. (Michalkó, 2016) (Jászberényi – Munkácsi, 2018)

A fejlett információs és kommunikációs technológia (IKT) a turizmusban szintén elengedhetetlen legyen szó marketingről, utazásszervezésről, vagy, bármely operatív teendő végrehajtásáról. Ezek egyrészt a vendégek kényelmét szolgálják, másrészt a szolgáltatók munkáját is megkönnyítik. Ma már az okostelefonoknak és mobilhálózatoknak köszönhetően a szolgáltatóknak lehetőségük van arra, hogy okoseszközeiken keresztül közelebb kerüljenek a potenciális turistákhoz. A turisták tájékozottabbak és kifinomultabbak, így egyre több IKT eszközt használnak utazásaik során. Figyelembe véve a technológiai környezetben és a turisztikai fogyasztásban az elmúlt években bekövetkezett változásokat, a turisták támogatásának egyik új módja a mobil eszközök, különösen az okostelefonok népszerűsége, amelyek nagy hatással vannak a fogyasztók mindennapi életére és utazásaira. A mobilkommunikációs eszközök is fontos szerepet játszhatnak a látogatói élmény támogatásában, ami természetesen kielégíti az állandó jelenlét igényét. Az Near field

communication (NFC), - mely az okoseszközökön lehetővé teszi a biztonságos és villámgyors vezeték nélküli adatcserét - lehet a következő mérföldkő az utazási ágazatot érintő technológiai fejlődésben. Az IKT mindenre kiterjedő elterjedése módosította a fogyasztói magatartást a turizmusban az előző néhány év során. A desztinációk és a szolgáltatók által egyaránt használt közösségi média felületek (a turizmusban elsősorban a Facebook, az Instagram és a Youtube), továbbá a felhasználók által kialakított tartalmak egyre nagyobb figyelmet kapnak az utazási teljes folyamatában, mivel egyre nagyobb befolyással rendelkeznek az alternatívák kiválasztásában és az utazási döntés meghozatalában. A turizmusban legújabban megjelenő előremutató mobil szolgáltatások – közte az előbb már említett NFC melle a QR kód (Quick Response-kód), vagy az AR (augmented reality/kiterjesztett valóság) – egyedülálló lehetőséget biztosítanak mind a szolgáltatói oldalnak, hogy minél több adattal lássák el a fogyasztókat, mind pedig a turistáknak, hogy azonnal, kényelmesen információt szerezzenek egy lokális nevezetességgel, étteremmel, múzeummal kapcsolatban. Az információk a világháló segítségével bárki számára elérhetők. A kiterjesztett valóság segítségével számítógéppel generált virtuális elemekkel egészíthetjük ki a valós fizikai környezetet. A multimédia lehetőségei új dimenziót nyitnak a desztinációmá케팅 (kommunikáció és értékesítés), valamint a kiadványszerkesztés területén is, hiszen a nyomtatott kiadványok nemcsak írásos információt nyújthatnak, hanem jellegzetes városi benyomást is közvetíthetnek. (Ráthonyi & Ráthonyi-Odor, 2017) (Ráthonyi G. G., 2016). Az elmúlt években megjelent influencerek, másnéven “véleményformálók” aktív részvétele a fogadóterületek, szolgáltatók és szolgáltatások marketingkommunikációs tevékenységekben jelentős hatást gyakorol a turisztikai keresletre is. (Kovács, 2019)

A természeti környezet fontosságának tudatosítása nagyjából megegyezik a turizmusról alkotott elméleti gondolkodással. Mint a turizmus meghatározó eleme, az egyik legfontosabb desztináció választási szempont. Ide tartozik az éghajlat, a domborzat, a vízrajz (beleértve a felszín alatti és feletti vizeket), a növény-és állatvilág is. (Dávid, 2007)

A természeti környezet figyelembevétele a turisztikai beruházások esetében is fontos, hiszen például a talaj szerkezete, a napsütéses órák száma és a nap erőssége, a széljárás, a csapadék formája és mennyisége vagy az átlagos hőmérséklet és hőingadozás egy szolgáltatás (például szálláshely, vendéglátó létesítmény vagy fürdő) számára lehetőségeket és kihívásokat is jelent mind gazdasági, mind pedig értékesítési szempontból. (Molnár, 2019)

A természeti környezetről szólva a teherbíróképesség és a fenntarthatóság kérdésköréről is röviden szólni érdemes, hiszen az egyre fontosabbá válik egyrészt a fogadóterületek, másrészt a szolgáltatók szempontjából is. Az Európai Unió is kiemelt figyelmet fordít e kérdésre. Az

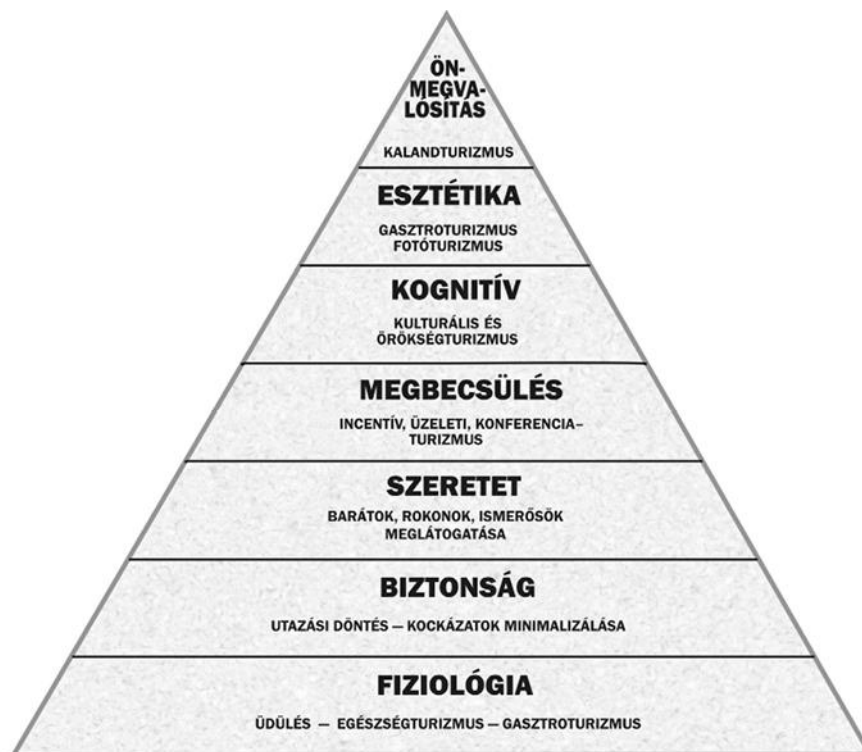
európai zöld megállapodás például egy új gazdasági modellt vázol fel valamennyi tagállama és gazdasági ágazata számára. Hangsúlyozza, hogy a természet a legfontosabb szövetségünk például az éghajlatváltozás elleni harcban, kulcsfontosságú tényezői az energia és élelmiszer-ellátás, a víz és a tér. (Gobertpartners, 2022) (https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment_hu letöltés ideje: 2023.05.19)

2.1.2 Turisztikai kereslet

A turizmus kialakulásának és fejlődésének fő mozgatórugója az emberek változatosság iránti igénye, azaz a kereslet, melyet alapvetően módon három tényező határoz meg: az egyén szükségletei által generált motivációja az utazásra, a szabadidő, valamint a szabad rendelkezésű (diszkrecionális) jövedelem. Magától értetődő módon a szükségletek kielégítésének módja és szintje nagymértékben függ az egyéntől, és attól a szocializációs közegtől, amelyben él. A lakóhely, a nem és a korcsoport és a családi életciklus, az egészségi állapot, az iskolai végzettség és a foglalkoztatottsági jogviszony, az anyagi helyzet, az egyén preferenciái, továbbá a divat szintén meghatározó tényezők.

Sokféle módon csoportosíthatóak a turisztikai *motivációk*, azonban az egyes kategóriák között található átfedéseket. A Maslow-i szükségletelmélet és a turisztikai motivációk közötti kapcsolatot (2.ábra) vizsgálva megállapíthatjuk, a relaxáció és a stresszoldás – talán a leggyakrabban említett utazási motivációk – alapvető kielégítést nyújt a fiziológiai szükségletek terén is. Vannak utazók, akik aktív és vannak, akik passzív időtöltésre vágnak. Míg az előbb említettek a sok fizikai aktivitástól testileg megfáradva, de szellemileg felfrissülve élik meg az utazást, addig a passzív üdülést kedvelők elsősorban a környezetváltozástól és a pihenéstől érik el a várt eredményt a sok évközi feszültségtől és kimerültségtől megszabadulva. Az egészséget, regenerációt és megelőzést szolgáló utazás az egyik legrégebbi utazási motiváció a biztonság iránti igényre válaszul. A hovatartozás igényének kielégítése motiválja a család- és barátlátogatókat (az úgynevezett VFR-turistákat), valamint az úgynevezett etnikai turizmus vendégkörét. A társadalmi és személyes kapcsolatok, valamint a társasági kapcsolatok keresése szintén fontos és növekvő tendenciát mutató esemény, amely megfelelő utazási formákat tartalmaz, beleértve a klubutazást, a fiatalok utazását és a nyugdíjas utazásokat. A megbecsülés iránti igény gyakran utazással is kielégíthető. Manapság a legtrendibb státuszszimbólummá vált az utazás. Az önmegvalósítás tekinthető a szabadidő-felhasználás legfőbb céljának. A turisztikai ágazat jövőbeli megítélése nagymértékben függ attól, hogy az egyre sokrétűbb és tartalmasabb utazási formák kidolgozásával mennyire tudja kielégíteni az önmegvalósítás igényét. A tudás és a megértés

iránti vágy motiválja a tudásszerzési utat, amely egyre inkább összekapcsolódik más szükségletek kielégítését célzó motivációkkal. (Lengyel, 2004)(Michalkó, 2016)

2. ábra Marlow féle piramis és a turisztikai motiváció kapcsolata

Forrás: (Lenkovics, 2017, old.: 15)

Magát az utazási döntést természetes módon befolyásolja az egyén **szabad rendelkezésű jövedelme**, ami a fizetőképességet biztosítja. Általánosságban kijelenthető, hogy a nem alapvető szükségletek kielégítése – köztük a turisztikai szükséglet is – a szabad rendelkezésű jövedelem függvénye, melynek mennyisége és aránya egy adott gazdaság fejlettségi szintjétől és az elosztási viszonyoktól is függ. A lakosság jövedelem-színvonala a belföldi és a kiutazó turizmus nagyságát befolyásolja, míg a küldő országok lakosságának jövedelmi szintje a beutazó turizmusra és az abból elérhető bevételekre van hatással. Természetesen a nemzetközi turizmusban a jövedelmeken túl a korábban a gazdasági környezetnél már említett árfolyampolitika is meghatározó. (Lengyel, 2004) (Michalkó 2007, 2016)

Az utazáshoz **szabadidő** – illetve a hivatásturizmus esetén utazásra fordítható idő – is szükséges. A szabadidő eltöltését befolyásolja a lakóhely, a nem és a korcsoport, a családi életciklus, az egészségi állapot, az iskolai végzettség, az anyagi helyzet (fizetőképesség) illetve a társadalmi- és kulturális környezet, továbbá a hagyományok és a divat is. Mindenképpen

említést érdemel, hogy a turizmusban is egyre inkább megjelennek a tudatos időgazdálkodás új jelszavai: a Work-Life-Balance (munka-élet egyensúly), a Freizeitwert (értékes szabadidő) és a Quality Time (minőségi idő). Ahogy nő az ismertsége a túlhajszoltságból, munkamániából fakadó panaszoknak (kiégés, egészségügyi problémák), úgy nő a rekreációs tevékenységek értéke. (Michalkó, 2016)

A turisztikai keresletet többféleképpen vizsgálhatjuk. Az egyik módszer a vizsgálatra a települési és területi kutatások. A keresletre vonatkozóan adatokat nyerhetünk a határstatisztikai adatbázisokból, amely az államok közötti idegenforgalom nagyságát, továbbá összetételét tartalmazza. Itt mindenképpen meg kell jegyezni, hogy az EU bővülésével, illetve a Schengeni szerződés életbe lépésével ez csak korlátozottan alkalmazható. A szálláshelyi statisztikák a szállásigényes vendégforgalmat vizsgálják, míg az utazási szervezetekre vonatkozó statisztikákból a szervezett utaztatásra vonatkozó adatokat nyerhetünk. A turizmus szatellit számla az iparág valódi nemzetgazdasági hozzájárulását mutatja. (Kóródi,2011)

2.1.3. Turisztikai kínálat

A várható és optimális kereteket azok a turizmus feltétel rendszerei jelentik, melyekben képes a turisztikai piac és a versenyképesség kialakulni. először is a cél területeket és ezeknek a tágabb környezetét közelítjük meg, szóval megvizsgáljuk, hogy a célterület általános és helyi feltételei érdemes-e arra, hogy a turizmus kialakuljon ott és eredményes legyen. A feltételrendszer esetekor e területre tekintve beszélhetünk egy zéró, esetleg ahhoz közeli állapotról, ahol még nem jelentkezett jelentős turistaforgalom, továbbá elemezhetünk egy olyan térséget is, ahol sikeresen funkcionál a piac. Az előbbi esetekor a feltételrendszer néhány elemeinek megvalósulása, az utóbbi kapcsán azok megtartása, ezen kívül fejlesztése a célterület iránti kereslet garanciájának jelentése. A turizmus feltételrendszere általános, továbbá lokális feltételekből áll. Az általános feltételek elsődlegesen a célterület, valamint annak tágabb geográfiai környezetét jelentő terület biztonságának problematikája köré gyűlnek, amíg a lokális feltételek már közvetlen módon a célterület turizmusának működését manipuláló társadalmi kategóriák attitűdjeinek összességét bemutató fogadókészségre, továbbá a beruházásokat, a humán erőforrást, illetve a közösségi összefogást valószínűsíthető fogadóképességre oszthatók. (Michalkó, 2016)

A kínálat alapja a **vonzerő**. Ez az, amiért a látogató egy adott fogadóterületre érkezik. A vonzerő ebből következően szoros kapcsolatban áll az előbb a keresleti oldalhoz kapcsolódóan már bemutatott motivációval, hiszen az utazó mindig a motivációjának leginkább megfelelő

vonzerőt keresi (Lengyel, 2004) (Michalkó, 2016). A vonzerők összetevőit négy csoportra bonthatjuk, melyek:

- a látvány (például a római Colosseum impozáns épülete, vagy Róma látképe a Victor Emanuel emlékmű kilátó teraszáról)
- az információ (például a Forum Romanum mely nem csak építészeti remekmű, de a történelemhez és az általános műveltséghez tartozó információk tárháza);
- a legendák (így egyebek mellett Romulus és Remus legendája) estében a turisztikai vonzerőt sajátos alkotóelemek képzik, amik sok esetben önálló hatással vannak a turistákra;
- az érzelem (így az általam vizsgált Róma esetében például a romantika, a szerelem), azaz a vonzerővel kapcsolatban létrejött emóció, ami önállóan is kiválthatja a látogatást. (Michalkó, 2016)

A turisztikai vonzerőket többféleképpen csoportosíthatjuk. Eredet szerint az ember alkotta, és a természeti vonzerők csoportja különböztethető meg. A vonzerők hatókör szerint lehetnek globális, nemzetközi, regionális vagy helyi jelentőségűek. A vonzásereősséget vizsgálva közvetlenül kiválthatják az utazást (elsődleges vonzerők) vagy kiegészíthetik az utazási élményt (másodlagos vonzerők). Jellegük szerint lehetnek események és helyszínek, a szűkebb térbeli elhelyezkedésük szerint kültéri- és beltéri attrakciók. A tulajdonlás formája szerint – ami a vonzerő fejlesztése és működtetése szempontjából sem elhanyagolható – lehet állami, önkormányzati vagy magán tulajdonban. (Michalkó, 2016) (Gonda, 2016)

A **turisztikai infrastruktúra** magába foglalja azokat a létesítményeket, melyek lehetővé teszik az attrakció elérését, és így turisták által fogyaszthatóvá válnak. A helyi társadalom szempontjából ezeknek a létesítményeknek a többsége értelemszerűen nem turisztikai infrastruktúra, hanem közoktatási vagy szórakoztató létesítmény.

A **turisztikai szuprastruktúrához** tartoznak a szálláshely- és a vendéglátó szolgáltatások (mint az elsődleges turisztikai szuprastruktúra részei), illetve a másodlagos szuprastruktúrához tartozó kiskereskedelmi egységek; a pénzügyi szolgáltatók (bankok, bankautomaták, pénzváltók); a gépkocsi-, kerékpár- és sporteszköz kölcsönzők; a poggyász megőrzők (repülőtereken, pályaudvarokon, városközpontban); a szépségipari szolgáltatók; a személyszállítás szolgáltatói (taxi, sofőrszolgálat, közlekedési eszköz megosztó szolgáltatások), illetve a turisztikai információs irodák is (Michalkó, 2016)

Ma a turizmus általános feltételei elsősorban a **biztonsági** tényezők köré gyűlnek, ami napjainkban komplex megközelítést igényel. A biztonsági fogalom szűk értelmezése a köz-, személy- és vagyonbiztonságra helyezi a hangsúlyt. A biztonsági tényezők közé tartozik

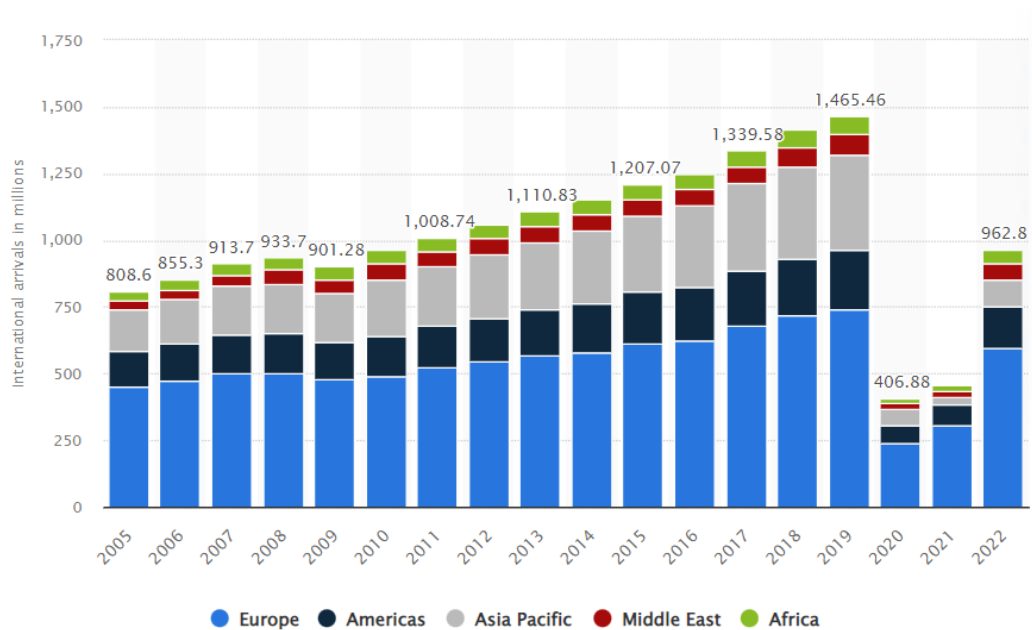
továbbá a desztinációt- és közvetlen környezetét zavaró fegyveres agresszió (ami napjainkban különösen hangsúlyos), másrészt az utazók egészségét veszélyeztető elemek (a szintén az elmúlt időszakban a turizmus piacát is nem kis mértékben érintő járványok), harmadrészt pedig a negatív társadalmi-kulturális tényezők (például a mély szegénység, vagy a rasszizmus különféle megnyilvánulásai), melyet a turisták többsége nem néz jó szemmel. (Michalkó, 2016) (Molnár, 2020) A lét-, jog- és közbiztonság, a vagyon-, egészség- élet- és a kiberbiztonság megtervezésében és megszervezésében az illetékes hatóságok képviselőivel való együttműködés a turizmus szektor irányítói és vállalkozói számára elsődleges fontossággal bírnak (Molnár, 2020) (Csapó–Törőcsik, 2019)

2.2 Turizmus trendjei

A turizmus ahogy arról már szó volt – erős környezeti meghatározottsága miatt a legérzékenyebb iparágak közé sorolható. A turizmus nemzetközi szervezetei (elsősorban a UNWTO és WTTC), továbbá kutatóintézetek is folyamatosan monitorozzák azt a nemzetközi környezetet, melynek változásai, lehetőségei és kihívásai a turizmus egyre globalizálódó piacán hatnak és vélhetően hatni fognak.

A trendek között először is a nemzetközi turizmus **területi átrendeződéséről** érdemes szólni.

Miközben a turizmus legnagyobb fogadóterülete Európa, részaránya egyre csökken. Az új kihívók között a legjelentősebb Ázsia és a Csendes-óceán partvidéke, melynek növekedése az elmúlt évtizedekben – egészen a 2019 végén kitört világjárványig - a legszembetűnőbb volt. Mivel a járvány Ázsiából indult és hatalmas területeket érintett, a legerőteljesebb visszaesés ott volt tapasztalható. Természetesen az európai országok is jelentős veszteségeket könyvelhettek el, a pandémia legnagyobb vesztesének a mediterrán térség – köztük Olaszország – volt tekinthető (1.ábra).

3. ábra Az utazások száma 2005 és 2022 között

Forrás: <https://www.statista.com/statistics/186743/international-tourist-arrivals-worldwide-by-region-since-2010/> letöltés ideje: 2023.05.19

A határok újrainyitását követően a leggyorsabban Európában – azon belül is Nyugat-Európában – indult el a turizmus újraéledésének útján. 2022-ben a Közel-Kelet, Afrika és Amerika követte a világ leggyorsabban növekvő régióinak listáján, szeptemberre 77, 63 és 66 százalékot értek el a 2019-es szinthez képest. Az Egyesült Nemzetek Turisztikai Világszervezetének (UNWTO) adatai szerint változatlanul Európa áll a lista élén, 2022 januárja és 2022 szeptembere között a világ 477 millió nemzetközi turistájának 68%-át tette ki, köszönhetően a régió belüli utazásoknak és a kedvenc úti céljukra visszatérő amerikai turistáknak. Az Egyesült Államok alulteljesített: szeptemberben a tengerentúli turisták száma 34%-kal maradt el a 2019 előtti szinttől. (Turizmus.com, 2022)

A **demográfiai és társadalmi változások** szintén hatással vannak a turizmusiparra. Ezek között is a népesség előregedése érdemel említést főleg Európában és a fejlett országokban, melyből következően a **senior (65+) korosztály** turizmusban való részvételének aránya is emelkedik. Az idősebb utazók szabadon rendelkeznek idejükkel, melyet szeretnek olyan számukra kialakított programokkal eltölteni, ami az életkori sajátosságait figyelembevéve aktív pihenést tartalmaz, kiszakítja őket a hétköznapi életből és az egészségükre is jó hatással van. Szívesen elutaznak akár távolabbi helyekre is, tartózkodási idejük és fajlagos költségük az átlagosnál magasabb. Fontos számukra az egyszerű és biztonságos közlekedés, az akadálymentesített, nyugodt és kényelmes környezet, a magas minőségű színvonalú kulturális és természethez kapcsolódó programok, és a már említett egészségturisztikai (gyógyászati és

wellness) szolgáltatások kínálata. A szegmens fontosságát jól mutatja, hogy turizmusba való bevonásukat az Európai Unió is támogatja, több utazási kiállítás kifejezetten nekik szól és számos szolgáltató (elsősorban szálláshelyek és fürdők) szeniorbarátként pozicionálja magát a turizmus nemzetközi piacán (Molnár 2011, 2019) (Lőrincz – Sulyok, 2017) Több utazási iroda is idősbárát utakat kínál. A szakdolgozatom kutatási célterületeként választott Olaszországban is több utaztató és szolgáltató (köztük például az IBUSZ utazási iroda) ajánlja kínálatát e célcsoportnak.

Ugyanígy fontos megemlíteni az *ifjúsági turizmus (26 év alattiak)* arányának növekedését. A fiatalok a kaland, a kockázattal járó örömök, különleges élmények és tapasztalatok megszerzése miatt utaznak elsősorban. Az ifjúsági turizmust nem ritkán a szezonális szálláshelyek használata jellemzi, mivel a részvétel gyakran a szünetekkel kötődik. Mivel ez az időpont egybeesik az általános turisztikai szezonnal, ami gondot jelenthet a szervezésnek. Bár sokszor a kevésbé színvonalas szolgáltatáskínálattal vetik össze e célcsoport igényeit, mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a minőség és a jó ár-érték arány a fiatalok számára is egyre fontosabbá válik. A gyermekturizmus az ifjúsági turizmus önálló területének tekinthető. A gyerekek a turizmus egyéb formáiban is részt vehetnek, de a gyermekcsoportos projektek szervezése is elterjedt. A diákturizmusra jellemző a csoportos jelleg és az ismeretszerzés igénye. Sajátos helyszíni viszonyok alkalmazása jellemzi, fontos szerepet kapnak a közös programok. A szegmenst fejlett médiatudatosság, individualizmus és az egyediségre törekvés jellemzi (Majerszki 2013). Olaszország turizmusa számára is nagyon fontos célcsoport, amit például az is mutat, hogy 2022 júliusában Sorrentóban rendezték a Turisztikai Világszervezet (UNWTO) Ifjúsági Turizmus Csúcstalálkozóját (Youth Tourism Summit), melyen a fiatalok elmesélhették elképzelésüket az ágazat jövőjéről is. (World Tourism Organization, 2022)

A társadalmi változások között a *hagyományos családmódel megváltozása* (közte a nők hivatásturizmusban való egyre intenzívebb megjelenése), az egyszemélyes háztartások (szinglik) számának növekedése és új célcsoportok megjelenés (pl. az LMBTQ) is említést érdemelnek. Az LMBTQ vagy melegturizmus bár még szűk piaci szegmenst képvisel, a nemzetközi utazások egyik feltörekvő trendjét jelenti. Keresik azokat a desztinációkat és szolgáltatókat, ahol a közös szexuális és kulturális értékek alapján szabadon találkozhatnak, ahol másságukat elfogadják és nem éri őket atrocitás, biztonságban vannak. (Szabó, 2021) Több európai ország – köztük Olaszország és Magyarország is – igyekszik e célcsoportot megszólítani. Olaszországban többnyire elfogadják az LMBTQ tagjait, azonban ez még közel sem zökkenésmentes mindenütt. A nagyobb városokban nem okoz problémát a nyaralás zökkenőmentes eltöltése számukra. Az azonos nemű párok legálisan köthetik össze életüket

polgári kapcsolattal, - élettársi viszony, - viszont a nyilvánosan való felvállalás nem feltétlen kelt az emberekben pozitív visszhangot. Az északi területen sokkal inkább elfogadottabbak, mint délen, azonban például Rómában van egy a Colosseum melletti kis utcában egy bár az LMBT tagoknak, mely ismert és hangulatos is, szívesen fogadják a heteroszexuális látogatókat is. (<https://www.intrepidtravel.com/eu/italy/is-italy-lgbtqia-friendly>, letöltés ideje: 2023.03.05)

Az **utazási szokások** vizsgálata és értékelése során érdemes feltárnunk legalább az utazási irányt, az úti célt, az utazási módot, a résztvevők számát, az igénybe vett szolgáltatásokat, a közlekedési módot, a legfontosabb utazási célokat és az ebből fakadó tevékenységet, az utazók igényeit és preferenciáit, valamint a költség mértékét és összetételét. (Michalkó, 2016)

Régebben az emberek kevesebb alkalommal utaztak, mint manapság, azonban ezek hosszabb ideig tartottak. Napjainkban ez megváltozott, az utazások rövidebb ideig tartanak, és gyakrabban történnek meg a közeli célterületek tekintetében, ugyanakkor a pandémia után egyre többen választják a hosszabb utazásokat is távolabbi desztinációkba. Az üdülő turizmus változatlanul fontos turisztikai termék, melyet az utazók sokszor szervezett, egyéni utazás formájában választanak. A városi turizmus (short city breaks) résztvevői jellemzően szervezetlen formában utaznak, azaz saját maguk szervezik meg a teljes utazást. Egyre nő a természeti- és ökoturizmus, valamint az aktív turizmus jelentősége az egészségmegőrző vagy visszaállító utazások mellett. Az utazási döntések ideje egyre közelebbre toldott magához az utazáshoz, azaz azokat egyre később hozzák meg az emberek, amit a szolgáltatók – akiktől az utazók rugalmasságot várnak el - a last minute ajánlatok helyett inkább early-bird (előfoglalási) ajánlatokkal igyekeznek kiküszöbölni. A vevői igények is átalakultak: a minőség, a kényelem, az egyedi és autentikus kínálat megléte és a személyre szabottság egyre többeknek fontos. Fontos megemlíteni a pandémiával együtt elterjedt „social distancing” trendjét is. Sokan nem szívesen utaznak zsúfolt közlekedési eszközökön és vesznek igénybe inkább kisebb, az önellátás lehetőségét megteremtő szálláshelyeket. (Szerdahelyi, 2021)

A fenntarthatóság egyre fontosabb kérdéssé válik, napjainkban a „zöld” desztináció, szolgáltató vagy szolgáltatás már nem csak divatszó. „*A Marriott Bonvoy 2024 Future Travel Trends brit utazók körében végzett kutatásból többek között kiderült, hogy....az utazók nagy része hajlandó pluszköltséget vállalni a fenntarthatóságért...*” (https://turizmus.com/utazas-kozlekedes/feltorekvo-utazasi-trend-fenntarthatosag-mesterseges-intelligencia-1189107?utm_source=turizmus.com+bulletin&utm_campaign=2e9746d7c4-EMAIL_CAMPAIGN_2023_10_12_04_51_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_a522800983-64f71c74d3-%5BLIST_EMAIL_ID%5D letöltés ideje: 2023. 10.18.)

Végül, de nem utolsó sorban egy érdekes és az általam bemutatott desztinációban különösen fontos változásról, azaz az overtourism jelenséggel szemben a **turizmus lassulásáról** szeretnék említést tenni.

Túlturizmusról akkor van szó, ha túl sok turista érkezik egy adott helyre. A "túl sok" természetesen szubjektív, azt minden desztinációban helyiek, házigazdák, üzlettulajdonosok és utazók határozzák meg. A legnagyobb mértékben problémás az éjszakai élethez kapcsolódó negatív hatáscsoport: a buliturizmus által létrejött tömeg, a túlszűfoeltság a köztereken és a turisták antiszociális magatartása. Az biztosan látható, hogy a Covid-19 előtti időkben az éjszakai gazdasághoz tartozó turizmus sok esetben az egyik fő oka volt annak, hogy a városokban élő helyi polgárok testi-lelkijóllete romlott. Minden tizedik nemzetközi utazást érintett az overtourism. A túlturizmus a célállomásokra, látnivalókra, a helyi infrastruktúrára és a helyi lakosokra van közvetlen hatással, és mindezek mellett még magukra az utazókra is. Ennek sokféle formája lehet: egy fővárosnak több millió turista, egy kis vidéki közösségnek 20 többlet turista lehet. (Destinet, 2017; Ásványi, 2022) Olaszország több településén volt megfigyelhető a jelenség, melyet a pandémia lecsengése után új szabályokkal igyekeznek ismét elkerülni. Az Amalfi-part több településén (Amalfiban, Positanóban, Sorrentóban) tilos fürdőruhában sétálni a központokban és üldögdélni az éttermek, kávézók teraszain, a rendelet megszegéséért magas összegű (akár 500 euro) bírságot szabnak ki, illetve a közlekedési dugók enyhítése érdekében számos helyen bevezették, hogy páros napokon a páros, míg páratlan napokon a páratlan rendszámú autók közlekedhetnek. Portofinóban úgynevezett „vörös zónákat” alakítottak ki, ahol tilos hosszú ideig várakozni néhány jó szelfi készítése érdekében; Szardínia strandjain akár hat év börtönbüntetésre is számíthat, aki homokot „lop” (<https://liner.hu/olaszorszag-utazas-nehany-tanacs-hasznos-informaciok/> <https://www.responsibletravel.com/copy/what-is-overtourism> letöltés ideje: 2023.06.01.) A lassú turizmus 1980-ban indult el Rómából, elsőként megállították a McDonald épülését a Spanyol lépcső mellett. Lényege nem más volt, hogy megőrizték és fenntartsák az olasz kultúrához köthető hagyományokat, miszerint ki kell élvezni az ételt és megmaradjon a lassú élettempó. Ehhez a mozgalomhoz tartozik, hogy több időt szánjunk a helyi vonzerőkre, védjük a környezetet (<https://hospitalityinsights.ehl.edu/what-slow-tourism> letöltés ideje: 2023.07.20.).

3 A kutatási célterület bemutatása

Róma Olaszország fővárosa, az ország legnagyobb és legnépesebb, az Európai Unió harmadik legnépesebb városa. Területe 1285,3 km², lakosainak száma 2,8 millió fő. A Tiberis-folyó partján található, az olasz félsziget közepén, nagyjából 40 km-re a Tirrén-tengertől. Lazio régió és a hajdani Római Birodalom központja, az ókori Európa egyik legfejlettebb és a legnagyobb területtel rendelkező városa volt. Az „Örök Város” ma nemcsak politikai, gazdasági, pénzügyi, kereskedelmi és vallási központ, de az ország turisták által leglátogatottabb városa is. Az egész város maga egy múzeum, az ember lépten-nyomon ókori maradványokba, templomokba vagy kultikus épületekbe botlik. A hárommillió lakossal rendelkező város magába foglalja a világ legkisebb független államát, a Vatikánt is. (Ehrlich, Foot, & R.Ring, 2023; Remenyik & Szabó, 2019; Nova.news, 2022)

3.1 Róma turisztikai makro-környezete

3.1.1 Természetföldrajzi környezet

Róma a Tiberis (Tevere) és Aniene folyók találkozásánál, a Tiberis partjának 7 dombjára települt. A város mai földrajzi képében a hét domb már nehezen vehető ki, kivéve a folyó közelében emelkedő Capitolinust (Campidoglio). A tengerparttól kb. 28 km-re fekszik. A város éghajlata mediterrán enyhe szárazföldi behatással. A nyár jellemzően nagyon meleg (nem ritka a 30-35°C feletti napi max. hőmérséklet), a tél többnyire enyhe (átlagosan 8-10 °C körüli napi maximumokkal). A hőérzetet jelentősen befolyásolja a tenger felől érkező párás levegő. (Ehrlich, Foot, & R.Ring, 2023; Tóth, 2016; Remenyik & Szabó, 2019). A napsütéses órák száma júliusban a legmagasabb (331 óra), decemberben a legalacsonyabb (111). Az évi összes csapadék mennyiség 800 mm körül van, a legtöbb csapadék eső formájában novemberben esik. (https://hu.wikipedia.org/wiki/Olaszország%C3%A1g_%C3%A9ghajlata letöltés ideje: 2023.10.06.)

3.1.2 Társadalmi-gazdasági környezet

Olaszország parlamentáris köztársaság. A köztársasági elnök tölti be az államfő szerepét és a miniszterelnök áll a kormány élén, akit az elnök nevezett ki. Olaszországot 20 régió alkotja közigazgatásilag, azonban öt ezek közül széles körűen autonóm, továbbá jogosult jogszabályok alkotására bizonyos helyi vonatkozású ügyekben. Olaszország hivatalos uniós nyelve az olasz.

Róma népességszáma közelíti a 3 millió főt, amelynek 53%a nő és 47%a férfi. Róma lakosságának nagyjából 10%-a nem olasz származású, melynek a fele európai bevándorló. Becslések szerint a hajléktalanok száma 8000 fő. A város - sok európaihoz hasonlóan - kevés születésszámmal rendelkezik, tehát előregedő népességről beszélhetünk. Róma túlnyomórészt keresztény vallású, azon belül is főleg katolikus. (<https://worldpopulationreview.com/world-cities/rome-population>, letöltés ideje: 2023.05.24.)

Róma jelentős pénzügyi-, kulturális- és üzleti központ. Olyan jelentős nemzetközi és világméretű politikai és kulturális szervezeteknek ad otthont, mint a Nemzetközi Mezőgazdasági Fejlesztési Alap (IFAD), a Világélelmezési Program (WFP), az Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezet (FAO) és a NATO Védelmi Főiskola. A római tudományegyetem (1303) a Európa egyik legnagyobb felsőoktatási intézménye, ezen kívül még három állami egyetemmel és sok magán-felsőoktatási intézménnyel is rendelkezik. A város az olasz filmipar központja is, a Cinecittà stúdiói közel száz éve (az 1930-as évek óta) működnek és várják az érdeklődő látogatókat is.

Róma gazdaságában jelentős szerepet kap a szolgáltatóipar (elsősorban a turizmus), a csúcstechnológiai vállalatok (IKT, repülőgépipar, telekommunikáció), az építőipar és a kereskedelmi tevékenységek (különösen a banki tevékenységek). Milánó és Torino után a harmadik legfontosabb ipari központja Olaszországnak főleg a könnyűipar (textilgyártás, ruha- és cipőgyártás), az élelmiszeripar, a vegyipar (kozmetikai cikkek, parfümök) és a kézműipar (ékszerek, emléktárgyak, hangszerek gyártása) területén. (<https://hu.wikipedia.org/wiki/R%C3%B3ma>, letöltés ideje: 2023. 06. 13.)

Érdemes megemlíteni a sportot és sportlétesítményeket is, hiszen ezek is fontos szerepet tölthetnek be a turizmusban. Az 1932-ben átadott Római Olimpiai Stadion az ország egyik sportlétesítménye, ugyanakkor a világ egyik legmodernebb labdarúgó pályája. A létesítmény két nemzetközileg is ismert labdarúgó csapat, a Lazio és az AS Roma közös „otthona”. A Santa Maria sportközpontban úszómedencék, fitness és edzőtermek, nagyméretű szabadtéri foci és tenispályák várják a városlakókat és a sportversenyzőket. (<https://www.stadi.online/stadio-olimpico-roma/>, letöltés ideje: 2023. 06. 13.) A Foro Italico úszóközpont 2006 óta a Monte Mario lábánál, a Tiberisre néző, történelmi Delle Vittorie negyedben található. Kiváló felszereltsége és nagy kapacitása miatt jelentős vizes sportlétesítmény, ahol úszó, vízilabda, szinkron- és a bűvárúszás versenyeket is gyakran rendeznek. (<https://www.turismoroma.it/it/luoghi/polo-natatorio-del-foro-italico>, letöltés ideje: 2023. 06. 13.)

3.1.3 Jogi-politikai környezet

Olaszország 1958 óta tagja az Európai Uniónak és 1997 óta pedig a schengeni térségnek. Államformája parlamentáris köztársaság. Az államfő a köztársasági elnök, a kormány élén az elnök által kinevezett miniszterelnök áll. Közigazgatását tekintve az országot 20 régió alkotja, melyek közül öt széles körű autonómiát élvez és jogosult arra is, hogy jogszabályokat hozzon egyes helyi vonatkozású ügyekben. Ilyen régió Lazio is, melynek központja a szakdolgozatom tárgyát képező főváros, ahol a Parlament is található. (https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/italy_hu, letöltés ideje: 2023. 06. 13.)

A turizmus a római székhelyű Turisztikai Minisztériumhoz tartozik, amely gondoskodik a nemzeti idegenforgalmi politika tervezéséről, koordinálásáról és előmozdításáról a régiókkal és a helyi hatóságokkal, a Külügyi és Nemzetközi Együtműködési Minisztériummal (MAECI), az európai intézményekkel és a nemzetek feletti szervezetekkel, valamint a szakmai szövetségekkel és a vállalkozásokkal együttműködve. Az Idegenforgalmi Minisztérium működteti az olaszországi idegenforgalom népszerűsítésével foglalkozó állandó bizottságot. A minisztérium emellett a Turizmus Fejlesztéséért és Promóciójáért Felelős Főigazgatóságon keresztül ellátja a támogatási és felügyeleti feladatokat minden olyan jogi személy felett, amelyet a minisztérium részvételével vagy felügyelete alatt hoztak létre, beleértve a Nemzeti Idegenforgalmi Ügynökséget (ENIT) és az Olasz Alpesi Klubot (CAI). Az ENIT feladata a nemzeti turisztikai kínálat egységes arculatának megteremtése és marketingjének előmozdítása. A CAI célja a hegymászás minden megnyilvánulásának, a hegyek megismerésének és tanulmányozásának, valamint a természeti környezet védelmének előmozdítása. (<https://www.ministeroturismo.gov.it/ruolo-del-ministero-missione-e-funzioni-2/>, letöltés ideje: 2023. 06. 13.) A kormány a 2017-2022 időszakra megalkotott egy turizmus fejlesztési dokumentumot „Kulturális Örökség és Aktivitás” mottóval és amely 4 átfogó, fő célt fogalmaz meg: az ország értékeinek innovációja, specializációja és integrálása, a versenyképesség javítása, innovatív marketing kialakítása és egy hatékony irányítás kialakítása a turizmus politika megalapozása kapcsán. (<https://www.comune.roma.it/web/it/home.page>, letöltés ideje: 2023.05.24.)

Az országban jelenleg zajlik az idegenforgalmi jogszabályok reformja. A jogszabályalkotás legfőbb céljai a fenntartható turizmus fejlesztése; az országos, a versenyképes turisztikai kínálat bővítése; a fiatalokra, a legalacsonyabb jövedelmű rétegek, az idősek, valamint a fogyatékossgal élők turizmusban való részvételi feltételeinek megteremtése. Az integrált

vidékfejlesztés keretében a vidéki térségek és a tipikus gazdaságok hasznosításának támogatása a turizmus szemszögéből igen fontos szempont, ahogy az ország turisztikai imázsának javítása is. (<https://academy.formazioneturismo.com/la-riforma-della-legislazione-nazionale-sul-turismo/>, letöltés ideje: 2023.07.13.)

3.2 Róma turizmusa

3.2.1 Megközelíthetőség, közlekedés

A város megközelíthetősége és a városon belüli közlekedés a turizmus szempontjából kiemelt jelentőséggel bír. Úgy tartják, hogy Róma úthálózata egykor több mint 400 000 kilométer hosszú volt, ebből több mint 80 000 kilométer volt aszfaltozott. Ezen utak közül sokat olyan jól megterveztek, ezen kívül megépítettek, hogy ezek képezik a ma funkcionáló autópályák alapját. Az első, ezen kívül leghíresebb római út a 196 kilométer hosszú Via Appia volt, amely Rómát Capuával köti össze. Ma Rómát 3 autópálya szeli át, köztük a legfontosabb és az ország leghosszabb főközlekedési útja az A1, ami áthalad az egész félszigeten, és az A25, ami áthalad Lazion. Az autópályák használata díjköteles, az adott szakaszra vonatkozó díjak megállapításától függően kétféle módon lehet díjakat fizetni. Az egyik módszer, a kijelölt fizetőállomásokon egységes díj fizetés, vagy a másik pedig az, hogy felhajtáskor felvesz egy jegyet, amit lehajtáskor a megtett út arányában fizet.

A főváros főpályaudvara az 1862-ben megnyílt Termini pályaudvar, amely nevét a főépülettel szemben található Diocletianus termái ókori épületegyütteséről kapta. Épületének homlokzati frízét a Rómában élő híres magyar szobrászművész, Amerigo Tot (Tóth Imre) készítette. Egyike az ország 13 legforgalmasabb pályaudvarának. Számos belföldi és nemzetközi vonat végállomása. Mindenképpen megemlítenő a Rómát Nápolyval összekötő, 204,6 km hosszúságú nagysebességű vasútvonal, amely része a transzeurópai vasúthálózatnak. A városban további öt vasúti pályaudvar (a Rome Tiburtina, Ostiense, Nomentana Tuscolana, és a Trastevere) található.

A Flixbus távolsági autóbuszai a Tiburtina pályaudvar mellől indulnak az ország számos városába (Velencébe, Milánóba, Torinoba, Nápolyba és Bolognába) illetve külföldre, köztük Budapestre is.

A városnak 2 nemzetközi repülőtere van. A Róma-Fiumicino repülőtér (hivatalos nevén Leonardo da Vinci nemzetközi repülőtér (FCO) Róma központjától 32 kilométerre délnyugatra. A legnagyobb olasz légitársaság, a forgalom szempontjából Európában a hatodik, 2022-ben 30 millió utast fogadott. A Róma Ciampino Repülőtér (CIA) a belvárostól 15,5 km-re dél-keletre

fekszik és elsősorban a diszkont légitársaságok járatait fogadja. A nemzetközi összehasonlításban nem túl nagy forgalmú repülőtér éves utasforgalma kb. 5 millió utas. (<https://bogair.hu/olaszorszag/roma-leonardo-da-vinci-fiunicino-repuloter-fco.php>, <https://bogair.hu/olaszorszag/roma-ciampino-repuloter-cia.php>, letöltés ideje: 2023. 10. 16.)

A tömegközlekedés Rómában jól kialakított, utazhat az ember metróval, busszal, villamossal, de akár vonattal is. Róma metróhálózata Európán belül az egyik legrövidebb hálózat, mindössze 60 km hosszú. Három vonal található a városon belül, azonban szinte minden látnivalót meg lehet vele közelíteni. A jegyvásárlás egyszerű, hiszen a metrómegállóban, az újságárúsnál vagy a sarki boltokban könnyen beszerezhető. Rómában is elérhetőek az úgynevezett 48 vagy 72 órás „City pass” -ok, melyekkel keresztül bármelyik tömegközlekedési eszközt igénybe lehet venni.

A város hat villamosvonallal rendelkezik, azonban ezt a turisták ritkábban használják.

A jól kialakított vasúthálózat 3 vonalból áll, ezzel könnyedén megközelíthetőek Róma agglomerációi és a tengerpartok egyaránt. Ezekhez szükséges jegyek szintén megegyeznek a többi tömegközlekedésen használt jegyekkel, bárhol megvásárolhatóak, vagy akár a több napos bérlettel elérhetőek.

Róma 338 egész nap közlekedő és 22 éjszakai autóbusszal rendelkezik, összesen 8260 megálló található itt. Buszjáratok kötik össze Rómát az agglomerációival, illetve a két repülőtérrel. A Fiumicino repülőtér hivatalos neve Leonardo da Vinci nemzetközi repülőtér, mely Róma központjától 32 kilométerre fekszik, és ez Olaszországban a legnagyobb. Sok lehetőség van eljutni Róma központjába innen, használhatjuk az úgynevezett Leonardo Express-t, igénybe vehetőek buszjáratok is és még taxik is megtalálhatóak a reptér területén. A Ciampino repülőtér leginkább a diszkont légitársaságok járatait fogadja, Magyarországról többnyire ide érkeznek az utasok Ryanair vagy Wizzair járatokkal. Innen is különböző transzferek állnak rendelkezésre, mint például a vonat, busz és taxi.

(<https://www.rome.net/transportation>, <https://www.autoberlesonline.hu/autopalya-info/olaszorszag/>, <https://bogair.hu/olaszorszag/roma-ciampino-repuloter-cia.php>, <https://blog.repjegy.hu/2018/02/23/repterek-nagyvilagbol-roma/>, <https://utazasnyaralas.info/roma/roma-vasarlas.html>, <https://www.rome.net/where-to-eat> <https://www.romeing.it/best-pasticcerie-bakery-rome/>, letöltés ideje: 2023.05.28.)

3.2.2 Vonzerők, turisztikai termékek

Róma rengeteg érdekes és szép látnivalóval, múzeummal, terekkel és templommal rendelkezik, melyek a rövid városlátogatások, a kulturális- és örökségturizmus, illetve a vallási turizmus alapját is megteremtik.

A **római kor emlékei** között a legismertebb látnivaló a **Colosseum**, mely évente több, mint 6 millió látogatóval büszkélkedhet. Az „örök város” szimbóluma főleg gladiátor viadalok és más versenyeknek színhelyéül szolgált a Krisztus utáni első századokban.

A **Forum Romanum** a Colosseum-tól nyugatra fekszik, melyet a mai napig régészek tárnak fel, ezáltal könnyebben élénk tárulhat az akkori élet nyüzsgése és a kultúra fontossága. Ezen a helyen adott otthont sok háznak, boltoknak, piacnak és templomnak, annak ellenére, hogy itt rendezték meg a kivégzéseket. A Forum Romanumon sok különböző istennek szentelt templomot találhatunk, itt volt a szenátus helye, a kivégző tér, ezeken felül bazilikák, palotamaradványok, és diadalívek romjai láthatóak.

A római **Pantheon** az egyik legjobban megőrzött ókori római műemlék, továbbá talán az egyik legjobb állapotban fennmaradt épülete korának. A Pantheon a római államvallás hét istenének emlékére épült, valamint a 7. század eleje óta keresztény templom. Szintén a római kor emlékét idézi **Caracalla császár fürdőjének** romjai, mely majdnem 2000 éves. Az ókorban ez a helység szolgált társasági élet helyéül, és csaknem 300 éven keresztül használták, míg a gót háborúban meg nem sérültek a vízvezetékek. Ma is látogathatóak a fennmaradt 20 méter magas falak, azonban a feltárt szobrok és mozaikok többségét Nápolyban állították ki. (<https://utazom.com/olaszorszag/roma/latnivalok-romaban/caracalla-thermai>, letöltés ideje: 2023.07.25.)

Az **Angyalvár** eredetileg Hadrianus császár síremlékének épült 135-139 között, azonban később erődként és börtönként használták. A nevét egy legenda miatt kapta, miszerint Mihály arkangyal megjelent az épület felett a pestisjárvány végét jelezve. A mai ismert arculatát a reneszánsz korban kapta, ugyanis az eredeti bronzszobrot mely a vár tetején állt a gót megszállás alatt ellopták. (<https://utazom.com/cikk/latnivalok-romaban-az-angyalvar>, letöltés ideje: 2023.07.25.)

Az Európai Örökséghez tartozó, a 4. században épült **Ostia Antica** az ókori Róma kikötővárosa volt, kiemelt szerepe volt a Római Birodalom kereskedelmében. A számítások szerint területe összesen 125 hektárnyi volt, kétszer akkora, mint a 66 hektárnyi Pompeji. A nagyszabású szabadtéri múzeumot a 20. század elején alakították itt ki. (<https://culture.ec.europa.eu/hu/cultural-heritage/initiatives-and-success-stories/european->

heritage-label/european-heritage-label-sites/archaeological-area-of-ostia-antica-italy,

letöltés ideje: 2023. 10. 12.)

A **Vatikán** egy önálló igazgatású város Olaszországon belül, mely a világ legkisebb különálló állama. Itt található Róma egyik leglátogatottabb létesítménye, a katolikus egyház központja, a reneszánsz építészet leghíresebb alkotása és a világ legnagyobb temploma a **Szent Péter-bazilika**. A 16. és a 18. század között épített bazilikában Donato Bramante, Michelangelo, Carlo Maderno és Gian Lorenzo Bernini alkotásai találhatók, teljes belső tere márvánnyal, domborművekkel, szobrokkal, freskókkal gazdagon díszített. A katolikus hagyomány szerint a bazilika Szent Péter temetkezési helye. A **Sixtus-kápolna** az Apostoli Palotában, a pápa hivatalos lakhelyén található. Hírnevét elsősorban a belső teret díszítő freskónak, különösen Michelangelo Az utolsó ítélet című alkotásának, továbbá annak köszönheti, hogy itt tartják a pápai konklávét. A terület további múzeumai az **Etruszk** és a **Chiaramonti Múzeumok**. A **Szent Péter-tér** megvalósításának fő szempontja az volt, hogy a pápa a lehető legtöbb ember előtt tarthassa meg miséit. A tér közepén egy, a jelenlegi helyén 1586-ban felállított ókori egyiptomi obeliszk áll. A Vatikán Múzeumaiban a katolikus egyház és a pápaság által az évszázadok során felhalmozott hatalmas gyűjtemények, köztük a világ leghíresebb római szobrai és a reneszánsz művészet legfontosabb remekművei tekinthetők meg. A korlátozottan látogatható, a Vatikán város alatt 5-12 méter mélyen fekvő temetkezési hely a **Vatikáni Nekropolisz**. A mindenkori pápa tulajdonában álló **kerteket** 2014-ben nyitották meg a nagyközönség előtt Ferenc pápa kezdeményezésére. A kertek látogatása idegenvezetővel lehetséges. ([https://www.hetedhetorszag.hu/olaszorszag/10-latvanyossag-a-vatikanban,](https://www.hetedhetorszag.hu/olaszorszag/10-latvanyossag-a-vatikanban) letöltés ideje: 2023. 10. 16.)

A **város templomai** között kiemelkedő jelentőségűek a San Giovanni in Laterano, Basilica di Santa Maria Maggiore, San Pietro in Vincoli. A San Giovanni in Laterano szolgált rezidenciaként a pápának az Avignoni száműzetések után. 313-ban kezdték meg az építését, de a 16. és 17. században csaknem teljesen felújították.

A **kutak** között a legismertebb a **Trevi-kút**, a világ egyik, ha nem a leghíresebb szökőkútja. Van egy babona, ami szerint három pénzermét kell a szökőkútba dobni, ugyanis az első pénzérme elintézi, hogy visszatérjünk Rómába, a másodikat azért dobjuk, hogy megtaláljuk az igaz szerelmet, és végül a harmadikat azért felelős, hogy oltár elé állhassunk vele. Naponta nagyjából 3000 euró gyűlik össze, melyet a nap végén összegyűjtenek és az önkormányzat a város fejlesztésére fordít. A barokk, hajó formájú **Bárka-szökőkút** alkotói Pietro Bernini és fia, Giovanni Lorenzo Bernini. 1629-ben VIII. Orbán pápa megrendelésére készült, miután 1598 karácsonyán a Tevere kilépett a medréből, és az árvíz egy hajót sodort

arra a helyre, ahol most a szökőkút áll, a **Spanyol lépcső** elé, amely egy 138 fokból álló lépcsősor, Európa leghosszabb és legszeleesebb kültéri lépcsője, ami nevét a közelében álló spanyol nagykövetségről kapta. A szökőkutat sajnos néhány évvel ezelőtt, 2015-ben a kút az Európa Liga egyik mérkőzésére érkezett sörösüvegeket dobáló holland szurkolók megrongálták. A kút felújítását követően 2023-ban növényi alapú, fekete színű folyadékkal színezték be a szökőkút vizét klímaaktivisták, de az szerencsére nem tett kárt a kútban. (<https://utazas-nyaralas.info/roma/latnivalok.html#>,

<https://www.romainfo.net/latnivalok/spanyol-lepcso>, letöltés ideje: 2023. 10. 16.)

A város terei közül talán az egyik legszebb és egyik leghíresebb találkozópontra a **Piazza Navona**, ahol jelenleg három szökőkút található, köztük Gianlorenzo Bernini remekműve, a híres Fontana dei Quattro Fiumi, amely négy kontinenst híres folyóit szimbolizálja. A **Piazza del Popolo** gyakorlatilag az óváros kapuját jelenti és szintén közismert találkozópontra egyike. Porta del Popolo fogadta a zarándokokat, és amint beléptek a kapun, három út ágazott el előttük. A tér közepén lévő obeliszket Augustus hozta Rómába, és a Circus Maximusban állította fel. A tér évszázadokon keresztül kivégzések helyszíne volt. A **Piazza Venezia** Róma legforgalmasabb tere, ahol II. Vittorio Emanuele király szobra és emlékműve áll, melynek tetejére lifttel feljutva csodálhatjuk meg a várost. (<https://utazas-nyaralas.info/roma/latnivalok.html#>, <https://www.romainfo.net/latnivalok/>, <https://www.hellovilag.hu/2014/januar/roma-legszebb-terei.html>, letöltés ideje: 2023. 10. 16.)

A város hét dombra épült. Köztük talán a leghíresebb a Capitolium (olasz neve Campidoglio), hiszen nem csak a legmagasabb, de a legendák szerint itt élt Jupiter, így tehát az ókorban ez szolgált a vallási központ helyszínéül. A Palatinus dombon etette a hiedelem szerint a farkasanya Romulust és Remust. Ez volt a magja az ókori Rómának, amit a legtehetősebbek laktak itt a város fénykorában. Augustus császár palotája is itt található, melynek a kertje a mai napig látogatható. (https://www.hetedhetorszag.hu/olaszorszag/palatinus-domb#google_vignette, letöltés ideje: 2023.07.27., <https://www.romainfo.net/latnivalok/capitolium>, letöltés ideje: 2023.07.27.)

Róma vonzerőjéhez sorolandók még az üdülő- és az aktív turizmus szempontjából is fontos **tengerpartok**, melyek vonattal vagy buszokkal megközelíthetőek a Termini pályaudvarról. **Anzio** tengerpartján strandok, kávézók és éttermek egyaránt megtalálhatóak. A meredek sziklákon Néró császár villájának maradványaira bukkantak, itt fekszik a Néró-barlangok strandja is. **Ostia**, ezen kívül Cancelli a Rómához legközelebbi part mentén található városok. Ostia tele van sok esetben drága és divatos fizetős strandokkal, amíg a Cancelli ingyenes, éttermekkel felszerelt strandokat kínál. **Santa Marinella** szinten a tengerpart mentén

helyezkedik el, amelyet számos, néhol homokos, máshol sziklás öböl jellemez. Santa Marinella egyébiránt a szörfözés szerelmeseinek kedvelt célpontja is. (<https://www.hetedhetorszag.hu/olaszorszag/a-legszebb-tengerpartok-roma-kozeleben>, letöltés ideje: 2023. 05. 28.)

A gasztroturizmus alapját jelenti, hogy Olaszország gasztronómiája világszinten ismert és kedvelt. Az **olasz konyha** a tésztaételeiről a legismertebb, azt mondják annyi tészta fajta van itt, mint amennyi sajt Franciaországban. Az olasz életérzés is összeköthető a gasztronómiával, ugyanis az olaszok szeretnek enni, és még a legegyszerűbb ételt is szenvedéllyel készítik el. A földrajzi elhelyezkedésnek köszönhetően az olasz konyha bőségesen használ fel olíva olajat, a tengerből frissen kifogott halakat, illetve más tengergyümölcsseit és ahogy említettem már korábban, a mezőgazdaság és állattenyésztésnek köszönhetően bárányt, barofit, kecskét és szarvasmarhát. A leveiseik közül kettő kiemelendő szerepet élvez, az egyik az úgynevezett minestrone, amely elég sűrű zöldségleves, továbbá a brodo, mely a hazai húsleveshez hasonlítható, bár mind a kettő étel elhagyhatatlan hozzávalója a parmezánsajt. Nagy kultusszal bírnak az országban a salátafélék, elkészítéséhez kihagyhatatlan dresszingje az olívaolaj. Az étkezés sajt nélkül szinte elképzelhetetlen. Az étkezések zárásaként a világ minden táján ismert erős kávét – eszpresszót- isznak. Boraik minősége a második helyen áll a világpiacon Franciaország után. (Csetneki , 2023) (Gasztriadmin2021, 2021) Itt mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy a gasztro-turizmus a fenntartható turizmusfejlesztés és a lassú turizmus szempontjából is jelentőséggel bír és ideje Róma a **hivatás turizmus** szempontjából is fontos központ. A városban számos konferencia- és kongresszusi központ található, amelyek különféle szakmai és tudományos eseményeknek adnak otthont. Róma Kongresszusi Központja a La Novula 8000 férőhellyel rendelkezik, és a kialakításának köszönhetően sokféle események fogadására alkalmas. A környezetbarát, fejlett technológiával kialakított építményben 30 tárgyalóterem található. A komplexumban található egy 400 szobás, több mint ezer férőhelyes szálloda.

A Fondazione Musica Per Roma Európa 10 legnagyobb multifunkcionális komplexumának egyike. A 13 tárgyalóteremmel, vendégszobákkal és vendéglátóhelyekkel rendelkező épület közel 4000 férőhelyes.

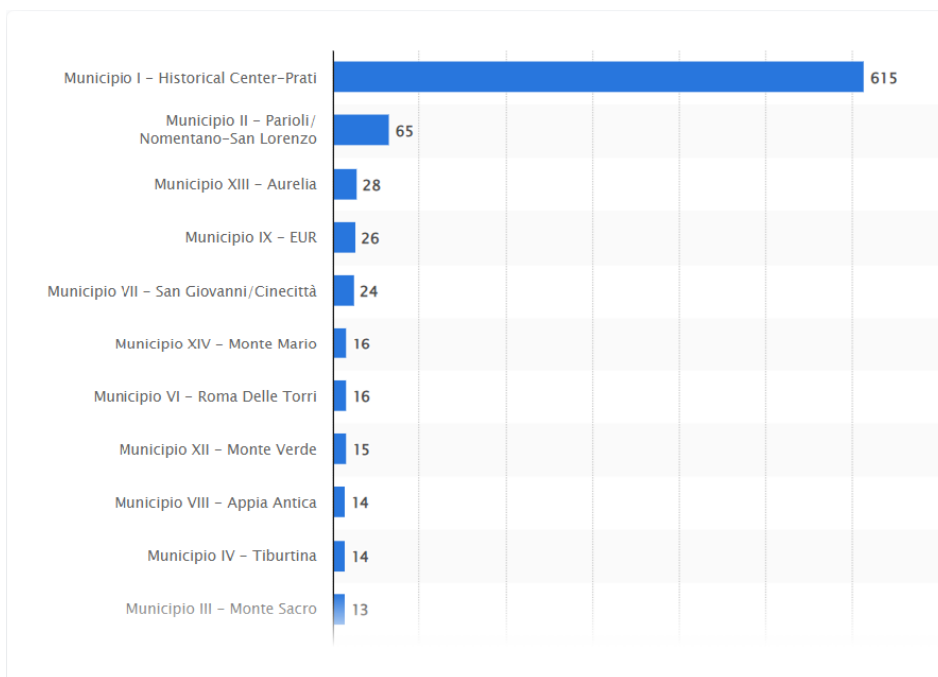
A kültéri helyszínek közül érdemes megemlíteni a Bongo di Tragliata-t, amely része egy nagy organikus farmnak. Szobái és apartmanjai nagyszerű kilátást biztosítanak a környékre, éttermében hagyományos és nemzetközi kínálattal várják a vendégeket. Medence, 5 km hosszú futó és kerékpár pálya, kosárlabda és focipálya, jóga oktatás, wellness szolgáltatások,

játékszoba és egy kis könyvtár is elérhető a komplexumban. Tökéletes helyszínül szolgál csapatépítőknél, üzleti találkozónak, tréningeknek egyaránt.

Róma az oktatás és a kutatás fontos központja is. Számos oktatási és kutatóintézet található itt, így a dolgozók, hallgatók, kutatók különböző képzéseken, tanfolyamokon, továbbképzéseken vehetnek részt. A város népszerű választás az egészségügyi, üzleti, informatikai, építőipari és egyéb területeken dolgozó szakemberek körében. (<https://www.turismoroma.it/en/tag/business>, letöltés ideje: 2023.07.28.)

3.2.3 A turisztikai infra- és szuprastruktúra

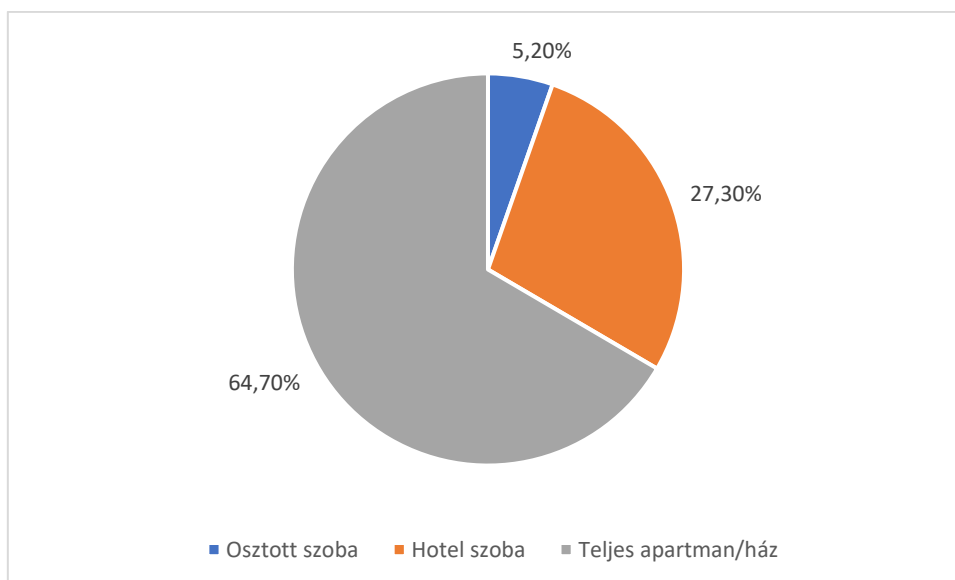
A fővárosban megtalálható minden típusa a szálláshelyeknek. A város 1600 szállodájában az összes szálláskapacitás jelenleg több, mint 25 000 férőhely. 2020-hoz képest a háromcsillagos hotelek száma jelentősen megemelkedett (több, mint 620 egység), de számos négy és ötcsillagos deluxe szálloda is megtalálható a városban. A nemzetközi szállodaláncok közül az Accor szállodalánc van jelen a legtöbb egységgel, a vendégek megszállhatnak az Ibis, a Mercure és Novotel hotelekben is. A legtöbb szálloda a történelmi belvárosban található (2. ábra, 3. ábra). 2012 óta rohamosan megnőtt a nem szállodai létesítmények száma Rómában, csaknem négyszeresére emelkedett, míg a hotelek száma csökkenést mutatott. A szálláshelyek 2021-ben 2,3 millió belföldi vendéget fogadtak, ami az előző évi 1,5 millióhoz képest 34,8%-os növekedést jelent. Olaszország a legtöbb fenntartható utazási díjjal rendelkező ország, a Booking.com oldalon, csak Rómában 2249 fenntartható szálláshely található. Az Airbnb-k száma a városban gyarapodik, 2023-ra csaknem elérte 24 és félezret. A szálláshelyek ára emelkedést mutat, egy éjszakáért átlagosan 236 eurót fizetnek az itt megszálló turisták. A három legnépszerűbb nem szállodai létesítménytípus Rómában a panzió, a nyaraló és az ifjúsági szállás, utóbbiból 44 található a városban. (Statista Research Department, 2023) (Magennis, 2023)

4. ábra Róma szállodáinak száma kerületek szerint

Forrás: (Statista Research Department, 2023)

<https://www.statista.com/statistics/748159/number-of-hotels-in-rome-by-municipio/> letöltés ideje: 2023.05.27)

5. ábra: Airbnb típusok Rómában

Forrás: (Magennis, 2023) alapján, saját szerkesztés

A város tele van vendéglátó egységekkel: különféle típusú éttermekkel, kávézókkal és cukrászdákkal, bárokkal. A legszélesebb vendéglátó kínálattal rendelkeznek a Trastevere körüli utcák, a Piazza Navona, a Campo de'Fiori és a Pantheon környéke. E területek utcáin

hangulatos, autentikus, teraszos éttermek találhatók, ahol a turisták a járókelőket figyelve élvezhetik ételeiket. Különböző étteremtípusokkal találkozhatunk a városban. A trattoriák leginkább kisebb családi éttermekként definiálhatóak. A pizzériák kifejezetten a pizzákra specializálódtak és többnyire olcsóbbak, illetve vannak a Pizza al Taglio vagy Pizza al Trancio elnevezésű, gyorsétteremnek megfelelő vendéglátó egységek. A római gasztronómia elengedhetetlen része a cukrászdák, melyeknek szintén két fajtája van, az egyik a „Forno”, ahol leginkább sós sütemények vagy kenyerek kaphatóak, továbbá a „Pasticceria”, ahol pedig az édesség találhatóak. (<https://www.rome.net/where-to-eat>, letöltés ideje: 2023.05.28, <https://www.romeing.it/best-pasticcerie-bakery-rome/>, letöltés ideje: 2023.05.28.)

Rómát a divat városának is nevezik, nem véletlen, hiszen minden márka megtalálható itt. Olaszország divat trendekre való befolyását igazolja, hogy két divatfővárossal is büszkélkedhet: míg Milánót e szempontból többen ismerik, Rómában több a turista, ebből következően *„magasabb az egy luxustermékre eső fashionisták száma is”* (<https://kavezom.hu/a-vilag-top-10-divat-fovarosa/>, letöltés ideje: 2023. 10. 26.)

Kevés bevásárlóközpont található Róma központjában, azok főleg a város szélén helyezkednek el. A római szupermarketekben széles termékválaszték található kiváló minőségben, viszonylag alacsony áron. Az olcsóbb szupermarketek közé tartozik az Eurospin, a Todis és a Tuodi, míg a drágább szupermarketek közé tartozik a Conad és az Eurospar. A legtöbb szupermarket 8.00 – 20.00/22.00 óra között van nyitva, vasárnap zárva tart, vagy fél napos nyitvatartással üzemel. Az olasz divat szerelmesei azonban a belvárosban is találhatnak megfelelő lehetőségeket. A városban sok helyen van OVS és Piazza Italia üzlet, ahol jó minőségű és olcsó ruhákat lehet vásárolni. Róma leghíresebb piacai a Porta Portese és a Campo dei Fiori. A Porta Portesében főleg használt cikketek, míg a Campo dei Fiori rendelkezik a város legrégebb piacával, ahol zöldségeket, gyümölcsöket, és virágokat lehet vásárolni. A Via Condotti, a Via Borgognona és a Via Frattina Róma legismertebb bevásárlóutcái. Köztük a legnagyobb hírnevű utca, a Via Condotti, hiszen itt egyedi üzletek tarkítják a kínálatot. Arról is híres ez az utca, hogy régen már csak azért is fizeti kellett, ha csak betért valaki az üzletbe. A Via del Corso elérhető áron lehet római divatcikketek, szuveníreket vásárolni. (<https://utazas-nyaralas.info/roma/roma-vasarlas.html>, letöltés ideje: 2023.05.28)

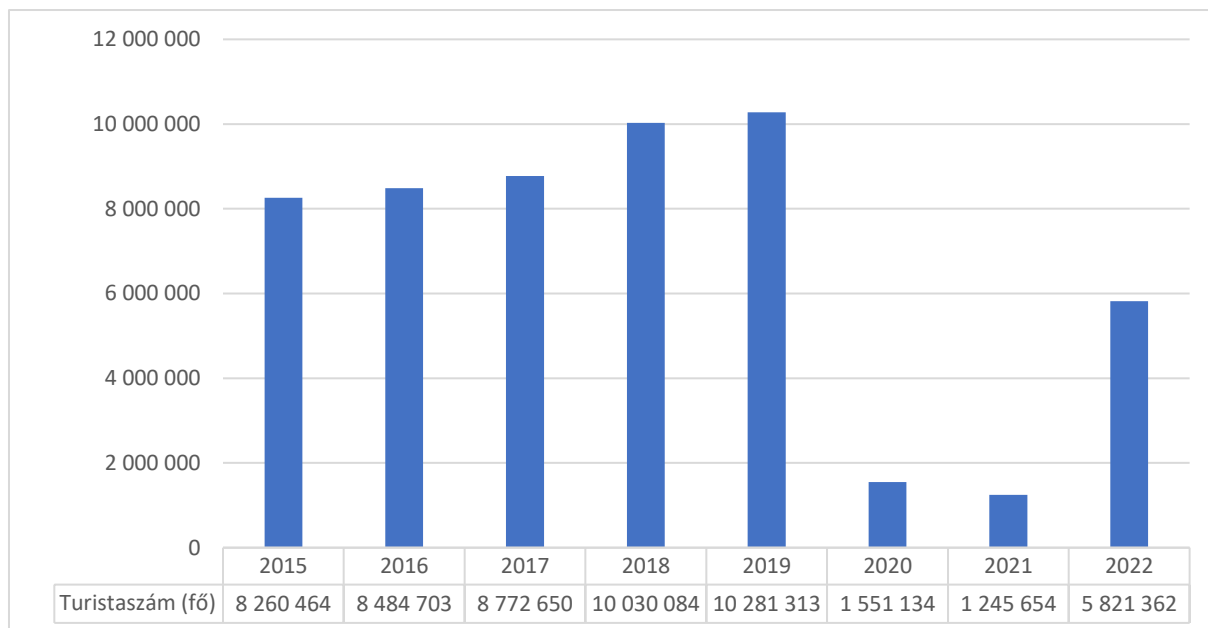
Rómában számos bank található. A Bank of Italy az Olasz Köztársaság központi bankja, mely elválaszthatatlan része az eurorendszernek, amely az euróövezet nemzeti központi bankjaiból és az Európai Központi Bankból áll. Olaszország legnagyobb bankja az Intesa Sanpaolo, amely vezető szerepet tölt be Olaszországban minden üzleti szektorban. A római ATM-ekből

könnyű pénzt felvenni, és valószínűleg ez a legjobb módja a pénzváltásnak. A város minden pontján elérhetőek, és a nap 24 órájában, a hét minden napján nyitva tartanak. A készpénz használata mára sok országban elavult. Olaszországban még a hitelkártyák növekvő használata mellett is a készpénzes fizetés a legelterjedtebb fizetési rendszer.

(<https://olivetreehill.com/money-in-rome/>, letöltés ideje: 2023.08.08,
<https://www.casasimpatia.com/hu/informaciok/>, letöltés ideje: 2023.08.08.)

3.2.4 A turizmus alakulása 2015 - 2022

A Statistica Lazio eredményeit felhasználva elmondható, hogy Róma turizmusára a Covid-19 járvány nagy hatással volt, azonban az is megfigyelhető, hogy a járvány előtti több, mint 10.000.000 fős turista érkezett a szálláshelyekre, azonban a járvány után még nem sikerült elérni ezt a számot. 2022-ben 5.821.362 millióra növekedett ez a szám, akik összesen 34 737 389 éjszakát töltöttek el szálláshelyeiken. Ez az adat 2015-höz képest 5,2%-os növekedés, azonban 2019-hez képest 5,66%-os csökkenés, miközben 2020-ban még 81,3%-os hanyatlás állt fenn. Az összesített vendégéjszakák száma – például azok, akik legalább két éjszakát eltöltöttek – 21 552 631 volt 2022-ben, ám 2015-ben ez a szám 21.541.584, tehát minimális eltérés figyelhető meg. Nemzetközi turisták esetében az létszám emelkedés gyorsabb ütemben változott a pandémia után 2022-re 5 821 352 fő, és a legtöbb látogató Európából érkezett, azonban 2020-ban a külföldről érkező turisták száma 4.002.132, melyből az európaiak majd 25%-át tették ki. A belföldi turisták Rómába érkezése 3 844 876 volt, ami 110,15%-os növekedést jelent 2021-hez képest, és 81,94%-os emelkedést 2019-hez képest és ez 2015-ös adathoz képest 7,16%-kal nőtt (4.ábra).

6. ábra A turizmus alakulása 2017-2022

Forrás: (Diskin, 2023) (Statista Research Department, 2023)

saját szerkesztés

4 Anyag és módszertan

4.1 A vizsgálat tárgya és célja

A munkám célja az volt, hogy betekintést kapjak Róma turizmusára a turizmus rendszerszemléletű megközelítésének elveit alkalmazva. Céлом volt továbbá, hogy megvizsgáljam a magyarok kiutazási szokásait és elvárásait a Rómában való tartózkodás során, valamint kíváncsi voltam Róma imázsára és ismertségére a magyar lakosság körében.

4.2 Kutatási kérdések és hipotézisek

A következő kérdésekre szeretnék választ kapni a kutatásom elvégzésével.

- Mi jut eszébe a magyar utazóknak mikor Róma nevét hallják, azaz milyen a város imázsa Magyarországon?
- Az utazás megszervezése egy római utazás során hogyan történik?
- Melyek Róma magyarok által legismertebb attrakciói?
- Mennyire elégedettek a magyar látogatók a városban tett látogatásukkal?

A szakirodalom feldolgozási folyamata során megfogalmazott hipotéziseim a következők:

H1: A magyarok elsősorban a városnézés, másodsorban a hivatás gyakorlása miatt keresik fel Rómát, főleg egyéni, szervezetlen utazók, akik legfeljebb 3 éjszakát töltenek a városban.

H2: Aki egyszer már járt Rómában, az vissza is tér elsősorban a város hangulata miatt.

H3: Rómát az oda utazó magyarok elsősorban az ókori műemlékekkel, másodsorban a pizzával azonosítják.

H4: A város turisztikai kínálatával a látogatók elégedettek, leginkább a vonzerők és látványosságok kínálatát értékelik pozitívan.

4.3 Alkalmazott kutatási módszerek bemutatása

A kutatás elméleti háttérét elsősorban a turizmus rendszeréhez kapcsolódó szakirodalmak és egyéb források jelentették. A trendek ismertetéséhez korábbi kutatások eredményeit használtam fel. Róma turizmusának elemzéséhez elsősorban internetes források álltak rendelkezésemre.

A témával kapcsolatos szakirodalom áttanulmányozása után saját kutatásom módszere a kérdőíves megkérdezés volt, melynek segítségével a feltett kérdéseket igyekeztem megválaszolni, illetve hipotéziseimet bizonyítani. A kérdőíves megkérdezés a kvantitatív

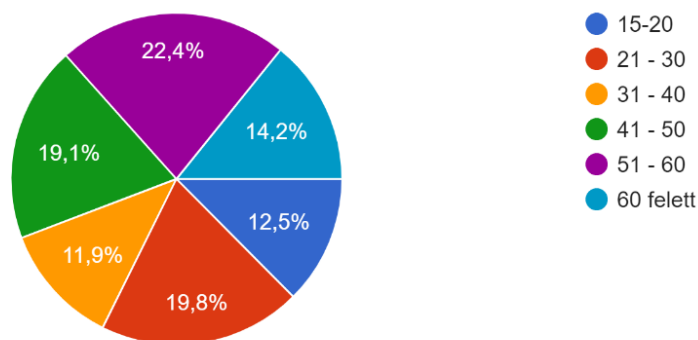
kutatási módszerek közé tartozik. A kérdőív a felmérés céljának és módszerének megfelelően előre meghatározott kérdéssorból áll. Ezzel a módszerrel nagyobb mintaszám vizsgálható, a kutatás aránylag gyorsan lebonyolítható. Mivel a kérdőív válaszlehetőségeinek többsége előre konkretizált (zárt kérdések), a válaszadók véleménye hatékonyan összegyűjthető és statisztikailag könnyen értelmezhető eredmények születnek. Ugyanakkor hátránya, hogy rugalmatlan, mélységekbe menő, árnyalt vizsgálatokra nem alkalmas. Összeállításánál figyelniünk kell arra, hogy olyan kérdéssort állítsunk össze, amelyre a válaszadó hajlandó és képes válaszolni. (Kóródi,2011) (Mitev-Ariel Zoltán, 2019)

A nagyközönségi kérdőívemet (1. melléklet) a Google Forms kérdőív szerkesztő program segítségével készítettem el. Az összesen 8 kérdést tartalmazó kérdőívet próbakérdés után 2023.10.27-én tettem közzé Facebook profilomon, édesanyám Facebook profilján, illetve azt utazási csoportokban (Róma utazási tippek, Olaszországi nyaralás) is megosztottam. A kérdőív kitöltése körülbelül 10 percet vett igénybe. A mintavételelem önkényes volt, mivel kizártam azokat a potenciális válaszadókat, akiknek nem volt internet-hozzáférésük és/vagy nem éltek online közösségi életet. Az adatgyűjtést 2023.10.30-án lezártam, melyre 303 válasz érkezett. A kérdések kiértékeléséhez a Google Forms elemzéseit, saját szerkesztéseimet használtam, amelyeket Microsoft Excel és Microsoft Word programok segítségével készítettem.

4.4 A kutatás eredményei

A kutatásom első kérdései általánosságban Róma ismeretéről szóltak, melyet az is kitölthetett, aki még nem járt a városban. A második fele specifikusan azokra összpontosult, akik már minimum egyszer elutaztak Rómába. Ezekkel a kérdésekkel a magyar turisták utazási szokásait és elégedettségét vizsgáltam a várossal kapcsolatban.

A 303 válaszadó életkora jól eloszlik, életkori felülreprezentáció nem torzítja az eredményt (5. ábra). A legnagyobb részarányt az 51-60 év közötti korosztály képviselte (22,4%) ami elsősorban a korábban már említett Facebook csoportokban történt megosztásnak köszönhető. Saját oldalamon elsősorban a fiatalabbakat kívántam elérni, ebből a 15-30 év közöttieket aránya összesen 32,3%.

7. ábra Válaszadók életkorának megoszlása

Forrás: saját kutatás és szerkesztés

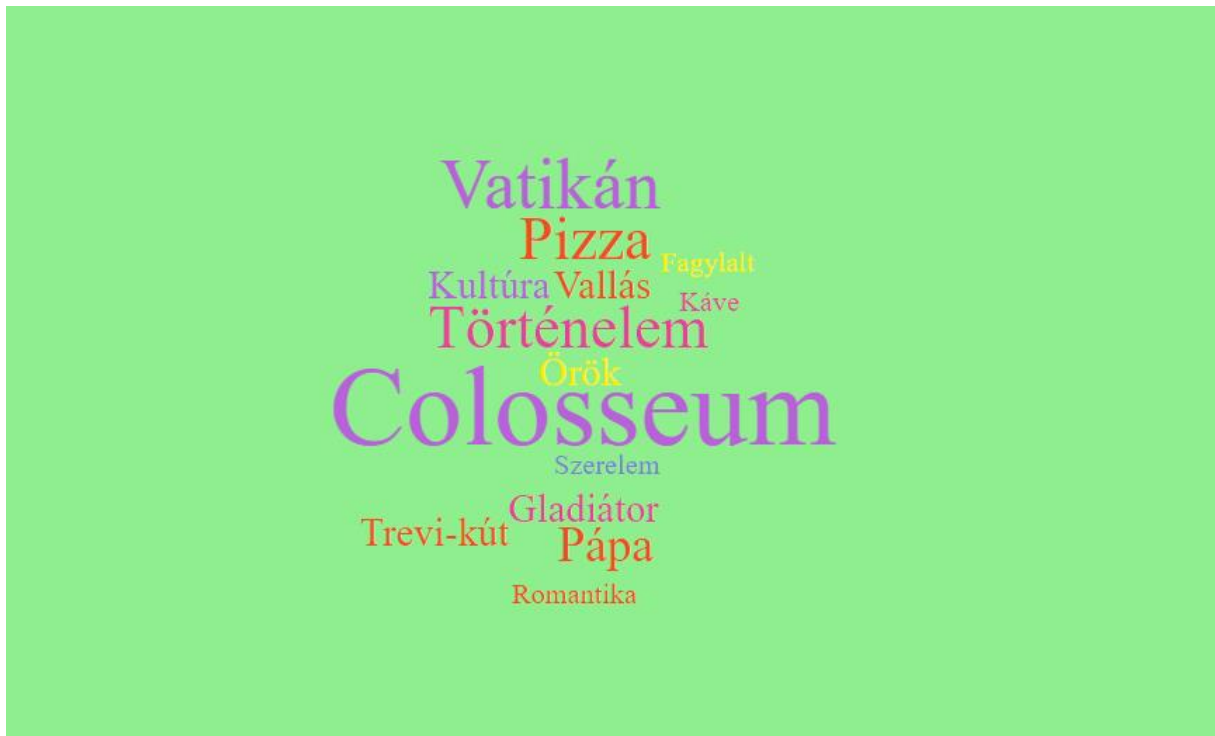
A válaszadók kevesebb, mint a fele (40,6%) még nem járt Rómában, azonban el szeretne jutni, míg 37%-uk már legalább egyszer volt a városban. Azok száma akik nem szeretnének oda egyszer sem eljutni igen elenyésző (7 fő, 2,3%). A visszatérő látogatók aránya 20,1%. Ebben a kérdőívben különbséget nem tettem azok között akik voltak, vagy csak terveznek menni, hiszen számomra most a kérdés az volt, hogy mi motiválja a magyarokat kiutazásukban.

A látogatók 87%-ban városnézés, és látnivalók felkeresése miatt tűzte vagy tűzné ki úticélként a várost. 138 kitöltőt (45,5%) érdekel a gasztronómia, illetve a pihenés és szórakozás motivációjával érkezők vagy érdeklődők aránya egységes lett, mind a kettőre 93-93 szavazat érkezett, azaz 30,7% szavazás érkezett erre. A válaszadók 2%-a azaz 6 fő utazik a városba vásárlás végett és csupán 3% megy oda tanulás céljából. Az utolsó helyen a munka, előtte pedig a rokonok és ismerősök meglátogatása végzett, az előbbi 2 fő jelölte, míg utóbbit 4.

A válaszadók közel egyharmada, ha meghallja azt a szót, hogy Róma a Colosseumra gondol először, második helyen a Vatikán szerepel. A válaszadók között nem véltem felfedezni különbséget azok között akik már voltak, vagy esetleg még nem Rómában. ugyanis 49 válasz érkezett a Colosseumra azoktól, akik már voltak és 45 akik még nem. A második helyen álló Vatikánra összesen 53 voks érkezett, ebből 28 ember már volt legalább egyszer a városban. A pizzát összesen 46-an, a történelmet 45-en, a pápát 34-en jelölték meg, és egyéb dologokra összesen 31-en asszociáltak) így összességében elmondható, hogy nem befolyásolja az Örök város imázsát az, hogy valaki járt-e már a városban, vagy sem (6.ábra). Itt meg kell jegyeznem,

hogy bár a válaszadóknak három szó megjelölésére volt lehetősége, sokan csak egyetlen szót írtak.

Az olaszok szót hallva a magyar kitöltők egyből arra gondol, hogy ez a nép hangos és kedves. Az előbbi 57-en válaszolták, azonban ebből azok, akik már voltak 33-an, tehát több, mint a fele a válaszadóknak. Míg a másikat 44-an hozták fel példának, azonban ebben az esetben nem

8. ábra Róma imázsvizsgálata

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés

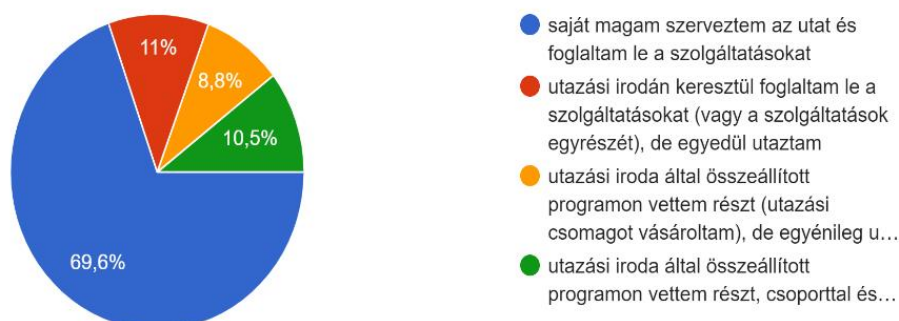
mutatható ki szignifikáns különbség, hogy valaki volt már Rómában vagy sem. A temperamentumot 43 szavazattal a harmadik helyre tehetjük, ezt többen említették azok közül, akik már legalább egyszer jártak a városban. A divatosság és az elegancia követte ezt, és ezeket is többnyire a már tapasztalataikra alapozó válaszadók adták. Az egyéb szavazatok szintén a nagy szórás miatt nem részletezem.

9. ábra Olaszok imázsvizsgálata

Forrás: saját kutatás és szerkesztés

A kitöltők nagy többsége (69,6%), akik már legalább egyszer voltak Rómában, saját maguk szervezték az utazást. Azok száma akik utazási irodán keresztül foglalták le a szolgáltatásokat vagy a szolgáltatások egyrészét), de egyedül utazik igen elenyésző, csupán 11%-a a kitöltőknek válaszolt így. Utazás iroda által összeállított programon résztvevő egyének azok egyedül utaztak mindössze 16 fő volt, míg akik utazási iroda által összeállított programon vettek részt idegenvezetővel vagy csoporttal, az ő számuk 19 fő, mely a válaszadók 10,5%-át teszi ki.

10. ábra Utazásszervezés módja a válaszadók körében

Forrás: saját kutatás és szerkesztés

Az emberek többnyire 4-5 éjszakát töltenek a városba (43,7%, azaz 80 fő), ezt követi a 2-3 éjszaka, amit 65 fő jelölt meg. Meglepő módon többen voltak, akik csak átutazóba voltak Rómában (12 fő, azaz 6,6%), mint azok, akik csak 1 éjszakát aludtak ott (9 fő, azaz 4,9%). Akik 5-nél több éjszakát töltöttek el az Örök városban csupán 9,3%-a a válaszadóknak, ami 17 főt jelent. Ebből arra következtettek, hogy a város felfedezésére és a gasztronómia megismerésére az embereknek elég 4-5 nap, ezután csökken az intenzitása a vágynak és az újdonságnak.

11. ábra A megkérdezettek eltöltött éjszakáinak száma

Forrás: saját kutatás és szerkesztés

Korlátlan számú válaszlehetőség volt adható arra a kérdésre, hogy mely nevezetességei ragadták meg a válaszadót tartózkodása alatt, vagy - ha még nem volt Rómában - mit nézne meg a legszívesebben. A válaszadók többsége a történelmi műemlékeket kereste, vagy keresné fel. Ezek között az attrakciók között a Colosseum, a Trevi-kút és a Vatikán vezette a rangsort (1. táblázat).

1. táblázat: Nevezetességek rangsora a válaszadók szerint

Még nem volt	Egyszer már volt	Többször volt	Látványosság
95	88	44	Colosseum
32	57	32	Trevi-kút
60	40	20	Vatikán
27	32	26	Szent Péter-bazilika
37	21	12	Pantheon
15	18	16	Spanyol lépcső
13	22	9	Angyalvár
6	6	6	Forum Romanum

Forrás: saját kutatás és szerkesztés

A Rómát személyesen ismerő válaszadók (n=173) a város turisztikai kínálatát változatosan értékelték. A gasztronómia és a város látványosságainak kínálata a kitöltők többsége teljesen elégedett, viszont a közterületek tisztasága (ami a migrációval, a sok turistával természetesen összefüggésben áll) és a parkolóhelyek mennyiségére (melyre szintén hatással van a turizmus és a város magas népességszáma) sokan negatívan szavaztak (2. táblázat)

2. táblázat Róma értékelése a válaszadók szerint

Értékelési szempont	1	2	3	4	5	Átlag
Szálláshelyek ára	2	16	45	102	18	3,65
Szálláshelyek kínálata	2	5	31	93	42	3,97
Igénybe vett szálláshelyminősége	2	13	24	96	38	3,9
Gasztronómiai kínálat	2	2	14	61	94	4,4
vendéglátóhelyek minősége, színvonala	1	3	21	87	61	4,18
vásárlási lehetőségek	1	4	18	94	55	4,15
Szórakozási lehetőségek, programok	1	6	27	84	54	4,07
ételek és italok árszínvonala	2	9	42	85	35	3,82
árak, termékek árszínvonala	1	8	47	93	24	3,76
megközelíthetőség	1	3	19	100	50	4,13
parkolóhelyek mennyisége	15	33	63	52	10	3,05
közlekedés a városon belül	5	9	44	80	34	3,75
köz- és vagyonbiztonság	9	20	41	92	11	3,44
a lakosok kedvessége, vendégszeretete	1	6	21	74	71	4,2
a közterületek rendezettsége, tisztasága	11	17	39	95	11	3,45
belépőjegyek ára	3	19	42	94	13	3,56
múzeumok, nevezetességek nyitvatartási ideje	1	6	29	106	31	3,92
Vonzóerők és látványosságokkínálata	1	1	13	76	81	4,37
Információk elérhetősége Rómáról az utazás előtt	1	1	20	78	73	4,28

Forrás: saját kutatás és szerkesztés

Tekintettek arra, hogy nem minden válaszadó jelölt meg az 5 lehetséges válasz közül minden esetben egyet, ezért az átlagot csak a megjelölt válaszok számából számolhattam ki.

5 Következtetések és javaslatok

A szakirodalom feldolgozása után négy hipotézist állítottam fel, melyekből hármát csak részben fogadtam el, egyet viszont igazolni tudtam.

Hipotézis	Bizonyítás eredménye	Tézis
H1: A magyarok elsősorban a városnézés, másodsorban a hivatás gyakorlása miatt keresik fel Rómát, főleg egyéni, szervezetlen utazók, akik legfeljebb 3 éjszakát töltenek a városban.	Részben igazolt	T1: A magyarok elsősorban a városnézés, másodsorban a gasztronómia miatt keresik fel Rómát, főleg egyéni, szervezetlen utazók, akik 4-5 éjszakát töltenek a városban.
H2: Aki egyszer már járt Rómában, az vissza is tér elsősorban a város hangulata miatt.	Részben igazolt	T2: Aki egyszer már járt Rómában, az nem feltétlen tér vissza, de a város hangulatát pozitívan csatolja az élményhez.
H3: Rómát az oda utazó magyarok elsősorban az ókori műemlékekkel, másodsorban a pizzával azonosítják.	Részben igazolt	T3: A várost a magyarok elsősorban a Colosseummal azonosítják, második helyen a Vatikán áll. A gasztronómia kevésbé jelenik meg az asszociációkban.
H4: A város turisztikai kínálatával a látogatók elégedettek, leginkább a vonzerők és látványosságok kínálatát értékelik pozitívan.	igazolt	T4: A látogatók elégedettek a város turisztikai kínálatával, leginkább a vonzerők és látványosságok kínálatát értékelik pozitívan.

3. táblázat Hipotézisek vizsgálata

Saját szerkesztés

Bár a hipotézisem első pontja szerint a Rómába látogatók elsősorban a városnézés és a hivatásuk miatt keresik fel a várost, kutatások megmutatták, hogy miközben a városnézés a legfontosabb úti cél Rómába, másodsorban a gasztronómia az, ami az olasz fővárost annyira vonzóvá teszi. Itt érdekes ugyanakkor, hogy a Rómára való asszociációk között a gasztronómia (pizza, tészta, fagyalt, borok) közül csupán a pizza jelent meg, ám a valláshoz kapcsolódó kifejezések (Pápa, Vatikán, vallás) megelőzték. A látogatók bár maguk szervezik az utat, az ott eltöltött idő mégis kicsit hosszabb a 3 éjszakánál. Mindezek alapján a H1 hipotézist elvettem.

H2 hipotézisem a városban való visszatérésre és annak okára vonatkozott. Azt feltételeztem, hogy a látogatók jelentős része az első látogatás után újra ellátogat Rómába, kutatásom mégis azt támasztja alá, hogy a megkérdezettek mindössze 20,1%-a tette ezt. Véleményem szerint annak oka, hogy a turisták mégsem teszik meg második útjukat az olasz fővárosba nem a város terhére írható (hiszen a termékekkel, szolgáltatásokkal, árszinvonallal) a látogatók inkább elégedettek). Inkább arra gondolok, hogy mivel az utazás egy-egy adott egyén főleg anyagi lehetőségeitől függenek, inkább mindig új helyszínt választanak utazásaik során, újabb ingerekre, ismeretekre vágyanak. Nem utolsó sorban kritikus tényező lehet az emberek pihenésre, szórakozásra szánt és rendelkezésre álló ideje is. A város hangulatát, miliójét ugyanakkor mindenki élmény tényezőként említi. A H2 hipotézist ezért szintén csak részben fogadtam el.

Rómát a magyarok első sorban az ókori műemlékekkel, másodsorban a pizzával azonosítják – fogalmaztam meg a H3 hipotézisben. Ez részben helytálló, hiszen a várost tényleg elsősorban az egyik legfontosabb történelmi építményével, a Colosseummal azonosítják, második helyre ugyanakkor a valláshoz kötődő szavak (Pápa, Vatikán) kerültek. A kérdésemre válaszolók több mint 1/3-a (36,6%) az 50 év feletti korosztály tagja, véleményem szerint a vallás jelentősége ezért magasabb. A pizza – mint az egyik legismertebb olasz étel – ma már szinte mindenhol elérhető a világban, hazánkban is mindennap találkozhat a magyar lakosság a saját asztalán, ami miatt az asszociációban kevésbé jelenik meg (egy étel a sok közül). Ráadásul Magyarországon inkább a nápolyi pizza elterjedt. A válaszadóim közötti jelentős részarányt képviselő idősebb korosztály körében a pizza nem olyan népszerű, mint a fiataloknál.

Utolsó, H4 hipotézisem beigazolódott, hiszen a várossal a római utazási élményt már átélt válaszadók elégedettek voltak. Az általam vizsgált valamennyi szempont közepesnél jobb értékelést kapott, az egyes szempontok értékének átlaga 3,9. Úgy gondolom, hogy az olasz főváros könnyen megközelíthető, a látnivalók viszonylag koncentráltan helyezkednek el és így könnyen bejárható, a többi európai fővárossal összehasonlítva jó ár-értéke aránnyal rendelkezik, ezért a magyarok előszeretettel választják a várost úticélként, és értékelik

pozitívan. Az elégedettségi faktort növeli az olasz életérzés csodája és az olasz emberek turistabarát hozzáállása a vendégekhez, és ezzel együtt tapasztalható a vendégszeretet is.

A megkérdezettek szerint a legkritikusabb pontja a városnak a parkolóhelyek mennyisége, melyre megoldás lehet új parkolóházak létesítése, melyeket akár a föld felszíne alatt is ki lehetne alakítani. A turisták számának növekedésével és az ebből befolyt bevételből eredő adótöbbletből kialakítható a meglehetősen költséges, de alapvetően kis helyigényű parkolóházak kialakítása. Mivel a látnivalók centralizáltak Róma városában és ezeket könnyű gyalogszerrel megközelíteni, illetve a város egy-egy része egy teljes napi programot is nyújthat, célszerű a parkolókat P+R rendszerben kialakítani. Ezt támasztja alá az is, hogy a tömegközlekedés átgondolt, korunk igényeihez igazodó, jól működő rendszer.

A köz-és vagyonbiztonsággal kapcsolatban első sorban a bűncselekmények megakadályozása, megelőzése lehet fejlesztés tárgya főleg a műemlékek környékén. Mivel a műemlékek értéke felbecsülhetetlen és egyedi, ezért ezek megóvása kimondottan nagy feladatot jelent az üzemeltető intézményeknek. Fontos, hogy egy-egy idegen kultúrába utazásnál alaposan készüljünk fel a helyi szokásokra, szabályozásokra. A kutatás megmutatta, hogy más országokba való utazásnál, esetünkben Olaszországba, felkészültségünk nagy némi kivétlnivalót. Egy alaposabb felkészülés egy adott régióba érkezésünk előtt élvezetesebbé, színesebbé és egyszerűbbé is teheti az utazást. Egy-egy ismeretterjesztő film, szakirodalom segíthet nekünk abban, hogy jobban kiigazodjunk a Róma által nyújtott lehetőségekben.

6 Összefoglalás

Szakedolgozatom témájának kiválasztásakor nagyon fontos volt számomra, hogy az aktuális, szakdolgozatokban kevésbé feldolgozott és természetesen engem érdeklő legyen. Így esett a választásom Rómára, melynek történelmi és kulturális múltja, öröksége és hagyományai, továbbá gasztronómiája a turizmus alapjául szolgál és melyet magam is megismerhettem látogatásaim alkalmával. Mivel utazási irodában töltöttem a gyakorlatomat, az is fontos volt számomra, hogy kutatási eredményeimet majdani munkám során is felhasználhassam a gyakorlatban.

Véleményem szerint az „Örök város” turisztikai kínálata a turizmus nemzetközi trendjeinek megfelelő termékfejlesztést tesz lehetővé, ezért Róma – ami mindig is egy közkedvelt desztináció volt a magyarok körében – a jövőben sem veszít majd vonzerejéből. Az elsődleges utazási motiváció bár valószínűleg minden kétséget kizáróan az egyénileg szervezett városlátogatás lesz, a tematikus kínálat kialakítása lehetőséget jelentet akár az utazási irodák számára is.

Munkám során új kérdések is megfogalmazódtak bennem. Érdekes lenne egy következő kutatás alkalmával megvizsgálni, hogy a kor előrehaladtával kapcsolatos változások milyen irányba mennek a turizmus területén, a turisták számának növekedésével járó változások mit mutatnak, illetve, hogy az internet (továbbá a különböző interaktív megoldások) adta lehetőségek hogyan hatnak Róma turizmusára.

Irodalomjegyzék

- Ásványi, K. (2022). *Fenntarthatóság a turizmusban*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Csapó, J. (2019). *A turizmuspolitika és turizmusiányítás elmélete és gyakorlata az Európai Unióban*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Csapó, J. – Törőcsik, M. (2019): Turizmus és biztonság: a magyar lakosság utazási szokásaihoz köthető, biztonsággal kapcsolatos attitűdök reprezentatív vizsgálata. *Turizmus Bulletin* XIX. évfolyam 3. szám pp. 13 - 20.
- Csetneki, T. (2023). *Róma utazás, nevezetességek*. Forrás: Utazás nyaralás infó:
<https://utazas-nyaralas.info/roma/latnivalok.html>
- Dávid, L. (2007). *Turisztikai erőforrások: A természeti és kulturális erőforrások turisztikai hasznosítása*. Budapest: Perfekt Gazdasági Tanácsadó, Oktató és Kiadó Zrt.
- Destinet. (2017. december 15). *"Overtourism": Wenn Touristen unerwünscht sind*. Forrás: Destinet.de:
<https://www.destinet.de/meldungen/menschenmanagement/statistikbenchmarks/5773-overtourism-wenn-touristenunerw%C3%BCnscht-sind/>
- Diskin, G. (2023. január 29). *Over 15 million tourists visited Rome 2022*. TourismReview :
<https://www.tourism-review.com/more-tourists-visited-rome-last-year-news12912>
- Dobák, M., & Antal, Z. (2016). *Vezetés és szervezés*. Budapest: Akadémiai kiadó.
- Ehrlich, B., Fogastot, J., & R.Ring, R. (2023. március 13). *Britannica*. Forrás: Rome:
<https://www.britannica.com/place/Rome/Landscape>
- Gasztriadmin2021. (2021. február 5). *Olaszország gasztronómiája*. Forrás:
Gasztroutazás.info: <https://gasztroutazas.info/2021/02/05/olaszorszag-gasztronomiaja/>
- Gobertpartners. (2022). *gobertpartners.com*. Forrás: Mekkora egy ökoszisztéma teherbíró képessége?: <https://gobertpartners.com/at-is-the-carrying-capacity-of-an-ecosystem>
- Gonda Tibor (2016): A turisztikai termékfejlesztés elméleti alapjai. Pécs: PTE KPVK.
http://lib.igyk.pte.hu/libletoltes/karikiadvanyok/Gonda%20Tibor_A_turisztikai_termekfejlesztes_elmeleti_alapjai.pdf
- Kommunikációs Főigazgatóság, E. (dátum nélk.). *Az Európai Unió hivatalos portáljához tartozó weboldal*. Forrás: Energiaunió, éghajlat-politika, környezet:
https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment_hu
- Kóródi, M. (2011). *Turizmus kutatások módszertana*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Kovács, A. (2019). Influenster marketing a turizmusan- Trendek és gyakorlatok. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok IV. évfolyam*, pp. 4-10.

- Lengyel, M. (2004). *A turizmus általános elmélete*. Budapest: Heller Farkas Gazdasági és Turisztikai Szolgáltatások Főiskolája .
- Lenkovics, B. (2017. 10 14). *A helyi gasztronómia megjelenése Nógrád megye*. Gödöllő.
- Lőrincz, K., & Sulyok, J. (2017). *Turizmusmarketing*. Budapest: Akadémia kiadó.
- Magennis, C. (2023. március 18). *47+ Rome Travel & Tourism Statistics*. Forrás: Dream big travel far blog: <https://www.dreambigtravelfarblog.com/blog/rome-travel-tourism-statistics>
- Michalkó, G. (2016). *Turizmológia*. Budapest: Akadémiai Kiadó
- Mitev-Ariel Zoltán (2019): *Kutatásmódszertan a turizmusban*. Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://mersz.hu/kiadvany/537/dokumentum/info>
- Molnár, C. (2020). *A vidékbiztonság turisztikai aspektusai*. Budapest: Nemzeti Közszerzési Egyetem. Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar
- Molnár, C. (2019). *Szállodatan és szállodai gazdálkodás*. Digitális egyetemi jegyzet. Gödöllő - Budapest: Szent István Egyetem
- Nova.news*. (2022. december 13). Forrás: number of foreign tourists in Italy: <https://www.agenzianova.com/en/news/the-number-of-foreign-tourists-in-Italy-has-doubled%2C-almost-56-million-arrivals-from-abroad-in-2022/>
- Olaszország gasztronómiája*. (2021. február 5). Forrás: Gasztroutazás.Infó: <https://gasztroutazas.info/2021/02/05/olaszorszag-gasztronomiaja/>
- Olaszország LMBTQ+ barát?* (2022). Forrás: Intrepid: <https://www.intrepidtravel.com/eu/italy/is-italy-lgbtqia-friendly>
- Ráthonyi, G., & Ráthonyi-Odor, K. (2017. 7). INNOVATÍV MOBILTECHNOLÓGIAI MEGOLDÁSOK. *Acta Carolus Robertus*, 162-180.
- Ráthonyi, G. G. (2016). *Innovatív információtechnológiák alkalmazása a turizmus menedzsmentben*. Debrecen: Ihrig Károly Gazdálkodás - és Szervezéstudományok Doktori Iskola.
- Remenyik, B., & Szabó, L. (2019). *Világturizmus*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- Róma utazás, nevezetességek*. (2023). Forrás: Utazás Nyaralás Infó: <https://utazas-nyaralas.info/roma/latnivalok.html#>
- Stark, V. (2004). A turizmus fogyasztóbarát szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, 38.
- Statista Research Department. (2023. február 2). *Statista.com*. Forrás: Szállodalétesítmények száma Róma olasz önkormányzatában 2020-ban és 2021-ben, értékelés szerint: <https://www.statista.com/statistics/1092620/hotel-facilities-in-rome-by-hotel-rating/>

- Szabó, B. A. (2021). *Az LMBTQ turizmus kínálati oldalának vizsgálata*. Forrás: Földrajzi Közlemények:
https://epa.oszk.hu/03000/03022/00027/pdf/EPA03022_foldrajzi_kozlomenyek_2021_1_67-79.pdf?fbclid=IwAR2LxMWWqdzq7wfPaj1N-1BEIpJxYSjyfwITjmo--rWwkAbQFbnpXSDSzd8
- Szerdahelyi, K. (2021). Turizmus a pandémia után. *Turizmus.com* XXI. évf. 1-2 szám. pp. 28-30.
- Tóth, J. (2016). *Világföldrajz*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Turizmus.com. (2022. november 26). *Európa turizmusa lábal ki a leggyorsabban a válságból*.
 Forrás: Turizmus.com: <https://turizmus.com/utazas-kozlekedes/europa-turizmusa-labal-ki-a-leggyorsabban-a-valsagbol-1184179>
- UNWTO. (2017). *Tourism Highlights*.
- Word Factbook. (2023. március 6). Forrás: Olaszország: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/italy/>
- Online források:**
- Business*. (dátum nélkül.). Forrás: Roma sito turistico ufficiaa:
<https://www.turismoroma.it/en/tag/business>
- Ezért vezet minden út Rómába*. (2022. január 3). Forrás: Origó:
<https://www.origo.hu/tudomany/20220130-igy-epitettek-az-okori-romaiak-az-utakat-tobb-ezer-evig.html>
- Statista Research Department*. (2023. 01 31). Forrás: Statista :
<https://www.statista.com/statistics/748159/number-of-hotels-in-rome-by-municipio/>
- A legszebb tengerpartok Róma közelében*. (dátum nélkül.). Forrás: Hetedhétország:
<https://www.hetedhetorszag.hu/olaszorszag/a-legszebb-tengerpartok-roma-kozeleben>
- Az UNWTO és Olaszország megteremtette a terepet a globális Ifjúsági Turisztikai Csúcstalálkozóhoz*. (2022. április 12). Forrás: UNWTO:
<https://www.unwto.org/news/unwto-italy-set-the-stage-for-global-youth-tourism-summit>
- https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment_hu letöltés ideje: 2023.05.19
- <https://liner.hu/olaszorszag-utazas-nehany-tanacs-hasznos-informaciok/> letöltés ideje: 2023.06.01
- <https://hospitalityinsights.ehl.edu/what-slow-tourism> letöltés ideje: 2023.07.20
- <https://worldpopulationreview.com/world-cities/rome-population> , letöltés ideje: 2023.05.24
- <https://www.stadi.online/stadio-olimpico-roma/> letöltés ideje: 2023. 06. 13.

<https://www.turismoroma.it/it/luoghi/polo-natatorio-del-foro-italico> letöltés ideje: 2023. 06. 13.

<https://www.rome.net/where-to-eat> letöltés ideje: 2023.05.28,

https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/italy_hu.
letöltés ideje: 2023. 06. 13.

<https://www.ministeroturismo.gov.it/ruolo-del-ministero-missione-e-funzioni-2/> letöltés ideje: 2023. 06. 13.

<https://www.intrepidtravel.com/eu/italy/is-italy-lgbtqia-friendly>, letöltés ideje: 2023.03.05

<https://bogair.hu/olaszország/roma-leonardo-da-vinci-fiomicino-repuloter-fco.php>,
<https://bogair.hu/olaszország/roma-ciampino-repuloter-cia.php>, letöltés ideje: 2023. 10. 16.

<https://www.responsibletravel.com/copy/what-is-overtourism> letöltés ideje: 2023.06.01.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/R%C3%B3ma> letöltés ideje: 2023. 06. 13.

<https://www.turismoroma.it/it/luoghi/polo-natatorio-del-foro-italico> letöltés ideje: 2023. 06. 13

<https://www.autoberlesonline.hu/autopalya-info/olaszország/> letöltés ideje: 2023.05.28

<https://culture.ec.europa.eu/hu/cultural-heritage/initiatives-and-success-stories/european-heritage-label/european-heritage-label-sites/archaeological-area-of-ostia-antica-italy>
letöltés ideje: 2023. 10. 12.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Olaszorsz%C3%A1g_%C3%A9ghajlata letöltés ideje: 2023.10. 06.

<https://blog.repjegy.hu/2018/02/23/repterek-nagyvilagbol-roma/> letöltés ideje: 2023.05.28

<https://utazas-nyaralas.info/roma/roma-vasarlas.html> letöltés ideje: 2023.05.28

<https://www.romeing.it/best-pasticcerie-bakery-rome/> letöltés ideje: 2023.05.28

<https://www.comune.roma.it/web/it/home.page> letöltési ideje: 2023.05.24

<https://academy.formazioneturismo.com/la-riforma-della-legislazione-nazionale-sul-turismo/>
letöltés ideje: 2023.07.13

<https://utazom.com/olaszország/roma/latnivalok-romaban/caracalla-thermai> letöltés ideje: 2023.07.25

<https://utazom.com/cikk/latnivalok-romaban-az-angyalvar> letöltés ideje: 2023.07.25

https://www.hetedhetország.hu/olaszország/palatinus-domb#google_vignette letöltés ideje: 2023.07.27.

<https://www.romainfo.net/latnivalok/capitolium> letöltés ideje: 2023.07.27

<https://www.hetedhetorszag.hu/olaszország/a-legszebb-tengerpartok-roma-kozeleben> letöltés ideje: 2023.05.28

<https://www.turismoroma.it/en/tag/business> letöltési idő: 2023.07.28

<https://www.dreambigtravelfarblog.com/blog/rome-travel-tourism-statistics> letöltés ideje: 2023.08.25

<https://www.rome.net/transportation> letöltés ideje: 2023.05.28

<https://olivetreehill.com/money-in-rome/> letöltés ideje: 2023.08.08

https://turizmus.com/utazas-kozlekedes/feltorekvo-utazasi-trend-fenntarthatosag-mesterseges-intelligencia-1189107?utm_source=turizmus.com+bulletin&utm_campaign=2e9746d7c4-EMAIL_CAMPAIGN_2023_10_12_04_51_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_a522800983-64f71c74d3-%5BLIST_EMAIL_ID%5D letöltés ideje: 2023. 10.18

<https://www.hellovilag.hu/2014/januar/roma-legszebb-terei.html> letöltés ideje: 2023. 10. 16.

<https://kavezom.hu/a-vilag-top-10-divat-fovarosa/> letöltés ideje: 2023. 10. 26.)

<https://www.casasimpatia.com/hu/informaciok/> letöltés ideje: 2023.08.08

<https://www.hetedhetorszag.hu/olaszország/10-latvanyossag-a-vatikanban> letöltés ideje: 2023. 10. 16.

<https://www.romainfo.net/latnivalok/spanyol-lepcso>, letöltés ideje: 2023. 10. 16.)

Ábrajegyzék:

1. ábra A turizmus rendszere	4
2. ábra Marlow féle piramis és a turisztikai motiváció kapcsolata	9
3. ábra Az utazások száma 2005 és 2022 között.....	13
4. ábra Róma szállodáinak száma kerületek szerint	27
5. ábra: Airbnb típusok Rómában	27
6. ábra A turizmus alakulása 2017-2022	30
7. ábra Válaszadók életkorának megoszlása	33
8. ábra Róma imázsvizsgálata	34
9. ábra Olaszok imázsvizsgálata.....	35
10. ábra Utazásszervezés módja a válaszadók körében	35
11. ábra A megkérdezettek eltöltött éjszakáinak száma	36

Táblázatok jegyzéke:

1. táblázat: Nevezetességek rangsora a válaszadók szerint	36
2. táblázat Róma értékelése a válaszadók szerint	37
3. táblázat Hipotézisek vizsgálata	38

Mellékletek

1. melléklet

Kedves Válaszadó!

Köszönöm, hogy válaszával ön is segítik a szakdolgozatomhoz kapcsolódó kutatómunkámat, amelynek témája Római turizmusának vizsgálata.

Gonda Ramóna

Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem

Kérem, adja meg az életkorát!

- 15 - 20
- 21 - 30
- 31 - 40
- 41 - 50
- 51 - 60
- 60 felett

1. Járt már ön Rómában?

- még nem és nem is vágyom oda
- még nem, de mindenképpen szeretnék eljutni egyszer
- igen, egyszer
- igen, már többször is

2. Miért választotta/választaná Rómát úticélként? (Legfeljebb 2 választ jelölhet meg)

- Városnézés, a látnivalók felkeresése
- Gasztronómia, a helyi ételek kipróbálása
- Szórakozás, kikapcsolódás
- Pihenés, üdülés
- Munka (pl. üzleti út, konferencia meglátogatása stb.)
- Tanulás
- Ismerősök, barátok, rokonok meglátogatása

Vásárlás

Egyéb, és pedig: .....

3. Melyik az a három szó, amely eszébe jut, ha Róma nevét meghallja?

.....

.....

.....

4. Melyik az a három szó, amely eszébe jut, ha a rómaiakra (olaszokra) gondol?

.....

.....

.....

5. Kérem, sorolja fel Róma azon nevezetességeit, amelyek tartózkodása során önt a leginkább megragadták? Ha még nem volt Rómában, mit nézne meg a legszívesebben? (bárhány nevezetességet felsorolhat korlátozás nélkül)

..... (egyéni válasz)

Itt azoknak a kérdőív véget ér, akik még nem jártak a városban!

6. Hány napig tartózkodott Rómában?

egy napot (kirándultam, vagy átutaztam csak a városon)

1 éjszakát/2 napot

2 – 3 éjszakát

4 – 5 éjszakát

5 éjszakánál tovább maradtam

7. Hogyan szervezte meg az utazását?

saját magam szerveztem az utat és foglaltam le a szolgáltatásokat

utazási irodán keresztül foglaltam le a szolgáltatásokat (vagy a szolgáltatások egy részét), de egyedül utaztam

utazási iroda által összeállított programon vettem részt (utazási csomagot)

vásároltam), de egyénileg utaztam

utazási iroda által összeállított programon vettem részt, csoporttal és idegenvezetővel utaztam

8. Kérem, értékelje az alábbiakat! (Válaszát az iskolában megszokott 1-től 5-ig skálán adja meg, ahol 1=egyáltalán nem volt elégedett, 5=teljesen elégedett volt)

- szálláshelyek kínálata
  - szálláshelyek ára
  - igénybevett szálláshely minősége
  - gasztronómiai kínálat
  - vendéglátóhelyek minősége, színvonala
  - ételek és italok árszínvonala
  - szórakozási lehetőségek, programok
  - vásárlási lehetőségek
  - áruk, termékek árszínvonala
  - megközelíthetőség
  - parkolóhelyek mennyisége
  - közlekedés a városon belül
  - köz- és vagyonbiztonság
  - a lakosok kedvessége, vendégszeretete
  - a közterületek rendezettsége, tisztasága
  - belépőjegyek ára
  - múzeumok, nevezetességek nyitvatartási ideje
  - vonzerők és látványosságok kínálata
- információk elérhetősége Rómáról az utazás előtt

Nyilatkozatok

4.sz. függelék- Konzultációs nyilatkozat

NYILATKOZAT

Gonda Ramóna (a hallgató Neptun azonosítója LZE4ZG) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő

védésre javaslom/nem javaslom

A dolgozat állam- vagy szakmai titkot tartalmaz: igen/nem

Gödöllő, 2023. 11. 04.

Belső konzulens

Nyilatkozat

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Gonda Ramóna
A Hallgató Neptun kódja: LZE4ZG
A dolgozat címe: Róma turizmusának rendszerszemléletű bemutatása és elemzése
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

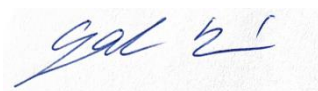
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemitulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023 év 11 hó 06 nap

Hallgató aláírása